

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР, за грудень
2020 року

ЗМІСТ

I. Справи, розглянуті об'єднаною палатою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду	4
1.1. Про оскарження рішення органу місцевого самоврядування щодо встановлення ставок місцевих податків і зборів	4
1.2. Про неможливість одночасного притягнення фізичної особи – підприємця, яка використовує найману працю, до відповідальності за частиною другою статті 265 Кодексу законів про працю України та частиною третьою статті 41 Кодексу України про адміністративне правопорушення	6
II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	8
1. Оподаткування	8
1.1. Про визнання господарських операцій контрольованими в процесі трансфертного ціноутворення з пов'язаною особою – резидентом	8
1.2. Про нарахування штрафних санкцій при здійсненні реалізації пального (скрапленого газу) без наявності чинної ліцензії	9
1.3. Про виконання судового рішення щодо повернення сум бюджетного відшкодування податку на додану вартість	10
1.4. Про забезпечення позову в контексті реалізації критерію ризиковості платника податку на додану вартість	12
1.5. Про перегляд справи з підстав неоднакового застосування норм права при встановленні природи господарських операцій	13
1.6. Про оцінку наявних правовідносин, які не можна розглядати як нововиявлені обставини	15
1.7. Про оскарження рішення про відповідність / невідповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості	17
1.8. Про господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, зареєстрованими в державах (на територіях), виключених із переліку держав (територій), у яких ставки податку на прибуток (корпоративний податок) на 5 і більше відсоткових пунктів нижчі, ніж в Україні	18
1.9. Про оскарження нормативно-правового акту після втрати ним законної сили	20
2. Грошовий обіг і розрахунки	21
2.1. Про підтвердження можливості здійснення операцій з перерахування іноземної валюти за імпортними операціями	21
III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	23
1. Судові рішення, прийняті колегією суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	23
1.1. Виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги в разі	

встановлення ступеня ушкодження здоров'я особи понад дворічний строк із моменту прийняття рішення компетентним органом, яким уперше встановлено ступінь ушкодження здоров'я особи	23
2. Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	25
2.1. Про анулювання кваліфікаційного сертифіката інженера-землевпорядника	25
2.2. Про суть припису органу державного нагляду (контролю)	27
2.3. Про стягнення адміністративно-господарських санкцій за невиконання банком, що знаходиться в процедурі ліквідації, нормативу працевлаштування інвалідів	28
2.4. Про повноваження міської ради змінювати порядок видачі містобудівних умов та обмежень	30
2.5. Про повноваження та оформлення рішення спеціально уповноваженого органу містобудування та архітектури за результатами розгляду заяви про надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки	33
IV. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	
Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	37
1. Про порушення присяги адвоката та Правил адвокатської етики	37
2. Про визнання протиправним та скасування рішення Ради адвокатів	41
3. Про підтвердження права на отримання додаткової соціальної відпустки	47
4. Про відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою	50
5. Про надання батькові відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку	54
V. Процесуальні питання	58
1. Про застосування процесуальних строків оскарження рішень	58
2. Про визначення порядку розподілу судових витрат у разі закриття провадження у справі	59
3. Про застосування заходів процесуального примусу щодо добросовісного користування представником сторони своїми процесуальними правами	61
4. Про інститут строків в адміністративному процесі	62
5. Про розмежування судової юрисдикції	65

I. Справи, розглянуті об'єднаною палатою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду

1.1. Про оскарження рішення органу місцевого самоврядування щодо встановлення ставок місцевих податків і зборів

Законодавство безпосередньо пов'язує набрання чинності актом нормативно-правового характеру органу місцевого самоврядування з моментом його офіційного оприлюднення. Оприлюднення на офіційному вебсайті міської ради такого акту про затвердження, зокрема, ставок місцевих податків і зборів вважається офіційним оприлюдненням та пов'язується з моментом набрання ним чинності з урахуванням публічного інтересу щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень, покращення інвестиційного клімату в Україні для забезпечення ефективної реалізації поточних завдань і функцій держави. Таким чином, відсутнє втручання держави в майнові права, воно є законним і пропорційним указаний легітимній меті

02 грудня 2020 року Верховний Суд у складі суддів об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Білоцерківської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Київській області на рішення Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 27 лютого 2018 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 05 червня 2018 року у справі № 357/14346/17 (провадження № К/9901/56031/18) за позовом товариства з додатковою відповідальністю «Узинський цукровий комбінат» до Узинської міської ради Білоцерківського району Київської області, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача, – Білоцерківської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Київській області, про визнання незаконним і скасування рішення про встановлення місцевих податків і зборів на 2018 рік у частині.

Білоцерківський міськрайонний суд Київської області рішенням, залишеним без змін постановою Київського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що оскаржуване рішення органу місцевого самоврядування є регуляторним актом, який не був офіційно оприлюднений у друкованих засобах масової інформації, тобто не доведений до відома населення в порядку, передбаченому законодавством, тому таке рішення є незаконним.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення попередніх інстанцій та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Законодавство безпосередньо пов'язує набрання чинності актом нормативно-правового характеру органу місцевого самоврядування з моментом його офіційного оприлюднення.

Принцип пропорційності має забезпечувати дотримання відповідного балансу між будь-якими зворотними наслідками, що можуть бути заподіяні правам, свободам або інтересам учасників правовідносин, а також поставленим цілям адміністративного договору. Принцип пропорційності передбачає (1) використання засобів, пропорційних до переслідуваних цілей, (2) забезпечення через здійснені заходи чіткої рівноваги між публічними інтересами з правами та інтересами приватних осіб.

У межах цих правовідносин не було свавілля з боку відповідача, оскільки дії останнього щодо оприлюднення регуляторного акту відповідають установленим правилам спеціального порядку оприлюднення таких актів, виходячи з комплексного аналізу статей 57, 58 Конституції України, частини четвертої розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» від 20 грудня 2016 року № 1791-VIII, частини третьої розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21 грудня 2016 року № 1797-VIII, частини п'ятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Оприлюднення на офіційному вебсайті міської ради такого акту про затвердження, зокрема, ставок місцевих податків і зборів вважається офіційним оприлюдненням та пов'язується з моментом набрання ним чинності. Фактично в цьому випадку відсутнє виключення нормотворчих процедур щодо встановлення місцевих податків і зборів з-під дії таких основоположних принципів податкового законодавства, як стабільність і публічність. Законодавець за посередництвом прикінцевих положень не мав за мету призупинити дію принципів податкового законодавства, а керувався легітимною метою забезпечення збалансованості бюджетних надходжень і покращення інвестиційного клімату в Україні.

Прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році», який вніс зміни до Податкового кодексу України в частині ставки податку та порядку прийняття та оприлюднення органами місцевого самоврядування рішень про встановлення місцевих податків та зборів (незастосування підпункту 12.3.4 пункту 12.3, пункту 12.5 статті 12 Податкового кодексу України) узгоджується зі статтею 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Захист власності), яка серед іншого визначає право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

Отже, внесення змін до Податкового кодексу України та механізму прийняття рішень щодо місцевих податків органами місцевого самоврядування необхідно вважати «законним втручанням» держави у мирне володіння майном особи та таким, що узгоджується з практикою Європейського Суду з прав людини.

За таких обставин оскаржуване рішення міської ради про встановлення місцевих податків і зборів було прийняте з урахуванням публічного інтересу щодо гарантування збалансованості бюджетних надходжень, покращення інвестиційного клімату в Україні для забезпечення ефективної реалізації поточних завдань і функцій держави. Таким чином, відсутнє втручання держави в майнові права, воно є законним і пропорційним указаній легітимній меті.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 грудня 2020 року у справі № 357/14346/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93245717>.

1.2. Про неможливість одночасного притягнення фізичної особи – підприємця, яка використовує найману працю, до відповідальності за частиною другою статті 265 Кодексу законів про працю України та частиною третьою статті 41 Кодексу України про адміністративне правопорушення

Фізична особа – підприємець, яка використовує найману працю, не може бути одночасно притягнута до відповідальності за частиною другою статті 265 Кодексу законів про працю України та частиною третьою статті 41 Кодексу України про адміністративне правопорушення в частині допуску працівника до роботи без оформлення трудового договору у зв'язку з порушенням принципу «non bis in idem» як складового елемента принципу верховенства права. Штрафи, передбачені статтею 265 Кодексу законів про працю України, є заходами фінансової відповідальності

22 грудня 2020 року Верховний Суд у складі суддів об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління Держпраці у Закарпатській області на рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 23 березня 2020 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 25 червня 2020 року у справі № 260/1743/19 (провадження № К/9901/18177/20) за позовом фізичної особи – підприємця до Управління Держпраці у Закарпатській області про визнання протиправними та скасування припису про усунення виявлених порушень і постанови про накладення штрафу відповідно до частини другої статті 265 Кодексу законів про працю України.

Тячівський районний суд Закарпатської області постановою у справі № 307/3602/19 від 04 грудня 2019 року, яка набрала законної сили 16 грудня 2019 року, визнав вказаного підприємця винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого частиною третьою статті 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення, за що на нього було накладене адміністративне стягнення у вигляді штрафу.

Закарпатський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позовні вимоги частково: визнав протиправною та скасував постанову про накладення штрафу відповідно до частини другої статті 265 Кодексу законів про працю України. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що накладення на позивача штрафу за те ж правопорушення є притягненням фізичної особи – підприємця до того ж виду відповідальності за одне й те ж порушення вдруге.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, змінив рішення попередніх інстанцій в їх мотивувальній частині з викладенням її в редакції, наведеній у прийнятій постанові, а в іншій частині – залишив без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Нормативне номінування штрафів за статтею 265 Кодексу законів про працю України як фінансових санкцій та формальне відмежування їх законодавцем від адміністративно-господарських свідчить про здійснення формальної правової кваліфікації відповідно до національного законодавства в межах автономного виду відповідальності з тяжінням до означення фінансової відповідальності. За цих умов, нормативних і фактичних підстав відносити штрафи за статтею 265 Кодексу законів про працю України до заходів адміністративної відповідальності немає.

Частина друга статті 265 Кодексу законів про працю України та частина третя статті 41 Кодексу про адміністративні правопорушення України передбачають відповідальність для фізичних осіб – підприємців, які використовують найману працю, у вигляді штрафу за фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту). При цьому можуть збігатися суб'єкт відповідальності та вид порушення.

В умовах одночасного застосування санкцій до фізичної особи – підприємця за вказаними вище статтями провадження не є пов'язаними за своєю суттю, оскільки за цілями та застосовуваними санкціями не є взаємодоповнюючими, а передбачають подвійне застосування щодо однієї та тієї ж особи двох штрафних каральних заходів. Це є не лише непропорційним і надмірним обтяженням щодо такої особи, але й ставить у нерівне правове становище при вчиненні аналогічного правопорушення в діяльності юридичної особи та фізичної особи – підприємця не на користь останнього.

Правовий статус підприємця фізична особа з повною цивільною дієздатністю набуває в порядку реалізації свого права на здійснення підприємницької діяльності, яка не заборонена законом (згідно з частиною першою статті 42 Конституції України, частиною першою статті 50 Цивільного кодексу України, частиною першою статті 128 Господарського кодексу України). Тому розмежування статусу фізичної особи та фізичної особи – підприємця не зумовлює можливостей відходу від цих висновків, оскільки в обидвох випадках каральна мета відповідальності реалізується щодо єдиного суб'єкта права – фізичної особи,

яка з метою законного здійснення господарської діяльності отримує додатковий правовий статус.

Отже, фізична особа – підприємець, яка використовує найману працю, не може бути одночасно притягнута до відповідальності за частиною другою статті 265 Кодексу законів про працю України та частиною третьою статті 41 Кодексу України про адміністративне правопорушення в частині допуску працівника до роботи без оформлення трудового договору у зв'язку з порушенням принципу «non bis in idem» як складового елементу принципу верховенства права.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 грудня 2020 року у справі № 260/1743/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708687>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Про визнання господарських операцій контрольованими в процесі трансфертного ціноутворення з пов'язаною особою – резидентом

Контрольованою операцією може бути господарська діяльність, що дорівнює 50 млн грн або перевищує таку суму, з резидентом як фізичною особою, що має долю в статутному капіталі банку як платника податків і тому є пов'язаною з ним особою

28 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Спеціалізованої державної податкової інспекції з обслуговування великих платників у м. Харкові Міжрегіонального головного управління ДФС на постанову Харківського окружного адміністративного суду від 03 червня 2016 року у справі № 820/2540/16 (провадження № К/9901/28100/18) за позовом публічного акціонерного товариства «Східно-Український Банк "Грант"» до Спеціалізованої державної податкової інспекції з обслуговування великих платників у м. Харкові Міжрегіонального головного управління ДФС про скасування податкового повідомлення-рішення.

Харківський окружний адміністративний суд постановою від 03 червня 2016 року залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду від 05 жовтня 2016 року, позов задовольнив. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що фактичні обставини справи об'єктивно засвідчують відсутність у платника податків обов'язку щодо подачі до податкового органу звітів про контрольовані операції за звітні періоди відповідно до положень підпункту 39.2.1.1 підпункту 39.2.1 підпункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Банкам заборонено займатися господарською діяльністю в розумінні Податкового кодексу України. Банк має право діяти способом надання банківських та інших фінансових послуг, зокрема, залучення у вклади (депозити) коштів.

З урахуванням положень статті 39 Податкового кодексу України виключно господарська діяльність, що дорівнює 50 млн грн або перевищує таку суму, з пов'язаною особою – резидентом як фізичною особою може бути контрольованою операцією. Саме фізична особа є пов'язаною особою з банком як платником податків, оскільки має долю в статутному капіталі останнього.

Інформація у зведених даних, що суми операцій банку з фізичною особою в зазначених періодах не дорівнюють 50 млн грн і відповідно не перевищують такої суми, об'єктивно засвідчує те, що операція не є контрольованою. Наведене означає відсутність у такого платника обов'язку щодо подачі до податкового органу звітів про контрольовані операції за такі періоди відповідно до положень підпункту 39.2.1.1 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 грудня 2020 року у справі № 820/2540/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93859349>.

1.2. Про нарахування штрафних санкцій при здійсненні реалізації пального (скрапленого газу) без наявності чинної ліцензії

У разі відсутності правового регулювання та фактичних умов, за яких господарська діяльність платника податків могла б бути законною, зокрема відсутності перехідного періоду введення такого регулювання, необґрунтованим є накладення штрафних санкцій

01 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Черкаській області на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 20 липня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 30 вересня 2020 року у справі № 580/1550/20 (провадження № К/9901/28492/20) за позовом приватного підприємства «Фірма «Тендем-Плюс» до Головного управління ДПС у Черкаській області, про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Черкаський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив повністю. Суди попередніх інстанцій презюмували нечіткість врегульованих відносин, оскільки початок видачі ліцензії органом ліцензування та відповідальність

за провадження оптової торгівлі паливом без ліцензії припадають на один день, що є штучно створеною перешкодою в господарюванні для добросовісних платників.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Зволікання з боку держави в особі її органів виконавчої влади (Кабінету Міністрів України, Державної фіскальної служби України) щодо визначення органу ліцензування та зменшення суб'єкту господарювання строку для реалізації права на отримання ліцензії до набрання чинності норм Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» від 23 листопада 2018 року № 2628 (далі – Закон № 2628) щодо ліцензування призвело б до необхідності зупинення діяльності суб'єкта господарювання. Зокрема, платники мали 18 днів для подання відповідної заяви, тоді як органу ліцензування законом надані 20 днів на розгляд заяви про отримання ліцензії.

Зазначені дії органів виконавчої влади є прикладом порушення принципу «належного урядування», які призвели до перешкод в господарюванні для добросовісних платників.

Затримка в отриманні ліцензій на право оптової торгівлі паливом була зумовлена виключно відсутністю законодавчо визначеного порядку отримання таких ліцензій станом на день набрання чинності Законом № 2628-VIII.

Держава не створила правового регулювання та фактичних умов, за яких господарська діяльність позивача в спірний період могла б бути законною. Необхідний перехідний період був уведений в дію, але ретроспективної дії таким положенням законодавець не надав. Отже, притягнення до відповідальності за таких умов не може бути визнане таким, що ставить собі за законну мету та є пропорційним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 грудня 2020 року у справі № 580/1550/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93217506>.

1.3. Про виконання судового рішення щодо повернення сум бюджетного відшкодування податку на додану вартість

Ненадіслання до органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, узагальненої інформації про обсяги сум бюджетного відшкодування свідчить про нездійснення суб'єктом владних повноважень усіх необхідних дій щодо належного дотримання процедури повернення сум бюджетного відшкодування податку на додану вартість

01 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної податкової інспекції

у місті Черкасах Головного управління Державної фіскальної служби у Черкаській області на ухвалу Черкаського окружного адміністративного суду від 03 лютого 2016 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 07 квітня 2016 року у справі № 823/5008/15 (провадження № К/9901/26130/18) за позовом приватного підприємства «Андіс-Техно» до Державної податкової інспекції у місті Черкасах Головного управління Державної фіскальної служби у Черкаській області про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання вчинити дії.

Черкаський окружний адміністративний суд постановою від 03 листопада 2015 року, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 16 грудня 2015 року, позов задовольнив повністю, зобов'язав контролюючий орган подати до органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів висновок, що підлягає відшкодуванню платнику з бюджету, та встановив судовий контроль за виконанням рішення.

Черкаський окружний адміністративний суд ухвалою від 03 січня 2016 року, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 07 квітня 2016 року, частково задовольнив клопотання про встановлення нового строку для подання звіту про виконання судового рішення та накладення на керівника податкового органу штрафу за невиконання рішення заявника. Суди попередніх інстанцій вважали, що підставою подання клопотання про накладення штрафу на керівника суб'єкта владних повноважень стало те, що відповідач направив висновок на виконання судового рішення не в той орган, що здійснює обслуговування бюджетних коштів, зокрема, щодо відшкодування ПДВ.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Ненадіслання до органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, узагальненої інформації про обсяги сум бюджетного відшкодування свідчить про нездійснення суб'єктом владних повноважень усіх визначених законодавством необхідних дій щодо належного дотримання процедури складення такого висновку.

Верховний Суд погодився з висновком судів попередніх інстанцій суду про наявність підстав для задоволення клопотання платника безвідносно до мотивів, якими такий висновок був обґрунтований.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 грудня 2020 року у справі № 823/5008/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93541381>.

1.4. Про забезпечення позову в контексті реалізації критерію ризиковості платника податку на додану вартість

Зупинення рішення про відповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості та внесення до журналу ризикових платників фактично вирішує спір по суті, що суперечить меті застосування заходів забезпечення позову

03 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Волинській області на ухвалу Волинського окружного адміністративного суду від 17 червня 2020 року про забезпечення позову та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 16 вересня 2020 року у справі № 140/8457/20 (провадження № К/9901/25187/20) за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «БЕТТА ГРАНТ» до Головного управління ДПС у Волинській області про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

Волинський окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, заяву про забезпечення позову задовольнив: зупинив дію рішення комісії з питань зупинення реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування контролюючого органу в Єдиному реєстрі податкових накладних в частині прийняття рішення щодо відповідності платника пункту 8 Критеріїв ризиковості платника податку на додану вартість і внесення до Журналу ризикових платників.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував оскаржувані судові рішення й ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позовних вимог.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування є безумовною підставою для відмови в реєстрації цих документів податкової звітності.

Перевірка контролюючим органом на відповідність критеріям ризиковості платника податків як передбачений законом захід контролю здійснюється при реєстрації кожної податкової накладної / розрахунку коригування, незалежно від факту віднесення платника податків до переліку ризикових.

Віднесення платників податків до ризикових є формою здійснення контролюючим органом податкового контролю, який, зокрема, спрямований і на забезпечення прав та інтересів інших суб'єктів господарювання в частині правильності відображення ними результатів господарської діяльності з метою оподаткування. Водночас за платником податків залишається право належними документами довести реальність здійснення фінансово-господарських операцій у межах своєї господарської діяльності, а в разі повноти документів за цими операціями, подальшого прийняття позитивного рішення про реєстрацію податкових накладних / розрахунків коригування.

Висновки судів попередніх інстанцій, що невжиття заходів щодо зупинення дії оскаржуваного позивачем рішення зумовить настання негативних і незворотних наслідків для його господарської діяльності не підтверджений оцінкою судами будь-яких доказів. Суди також не зазначили, на підставі яких саме доказів були визнані підтвердженими доводи позивача, що невжиття заходів забезпечення позову може істотно ускладнити ефективність захисту й унеможливити поновлення порушених прав позивача.

Під час вирішення питання щодо забезпечення позову обґрунтованість позову не досліджується, оскільки питання обґрунтованості заявлених позовних вимог є предметом дослідження судом під час розгляду спору по суті та не може вирішуватися під час розгляду клопотання про забезпечення позову.

Таким чином, вжиття заходів забезпечення позову щодо зупинення рішення про відповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості та внесення до журналу ризикових платників фактично вирішило б спір по суті. Це суперечить меті застосування статті 150 Кодексу адміністративного судочинства України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 грудня 2020 року у справі № 140/8457/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93301970>.

1.5. Про перегляд справи з підстав неоднакового застосування норм права при встановленні природи господарських операцій

У межах перегляду судових рішень із підстав неоднакового застосування норм права при встановленні природи господарських операцій, здійснення яких давало право платнику податку сформувати витрати та податковий кредит, необхідно враховувати повноту, характер, об'єктивність і юридичне значення фактичних обставин справ

09 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув заяву Славутської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Державної фіскальної служби у Хмельницькій області про перегляд постанови Вищого адміністративного суду від 11 листопада 2015 року у справі № 822/4219/14 (провадження № К/9901/6331/18) за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Універсалбуд» до Славутської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Державної фіскальної служби у Хмельницькій області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Хмельницький окружний адміністративний суд постановою від 15 грудня 2014 року, залишеною без змін ухвалою Вінницького апеляційного адміністративного суду від 11 березня 2015 року, позов задовольнив. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що господарські операції були фактично здійснені, направлені на настання правових наслідків, які обумовлені ними та підтверджені належним

чином складеними первинними документами, а придбаний товар був використаний позивачем у власній господарській діяльності. Суди відхилили посилання контролюючого органу на фіктивність контрагентів, неможливість ведення ними господарської діяльності та наявність взаємоузгоджених дій, спрямованих на формування неправомірної податкової вигоди, з огляду на їх необґрунтованість і недоведеність.

Вищий адміністративний суд України скасував рішення попередніх інстанцій в частині визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень і ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позовних вимог у цій частині.

Як підставу про перегляд за пунктом п'ятим частини першої статті 237 Кодексу адміністративного судочинства України податковий орган надав копію судового рішення Верховного Суду України від 04 жовтня 2016 року у справі № 810/7161/14, правовій позиції якого, на думку заявника, не відповідає судові рішення про перегляд якого він просить.

Як на підставу для перегляду судового рішення за пунктом першим частини першої статті 237 Кодексу адміністративного судочинства України відповідач посилався на неоднакове застосування Вищим адміністративним судом України як судом касаційної інстанції одних і тих же норм матеріального права, а саме: положень пунктів 138.1, 138.2 статті 138, підпункту 139.1.9 пункту 139.1 статті 139 Податкового кодексу України, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах. На підтвердження зазначеного були надані копії судових рішень цього суду від 10 серпня 2016 року у справі № 826/2916/14, від 17 серпня 2016 року у справі № 802/4132/15-а, від 08 вересня 2016 року у справі № 805/86/13-а, прийнятих за подібних обставин і предмета спору.

Верховний Суд відмовив у задоволенні заяви про перегляд постанови касаційної інстанції. Суд касаційної інстанції встановив, що вироком Нетішинського міського суду Хмельницької області від 16 травня 2017 року у справі № 679/1864/14-к директор товариства з обмеженою відповідальністю «Універсалбуд» був визнаний невинним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 212 Кримінального кодексу України та виправданий за відсутністю в його діях складу вказаного кримінального правопорушення. Указаним вироком була встановлена реальність господарських операцій позивача з контрагентами.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

На підставі аналізу наведених судових рішень полягає в тому, що такі рішення були ухвалені за різних фактичних обставин справ, установлених судами, у зв'язку з чим не можна дійти висновку про невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування в подібних правовідносинах норм матеріального права, оскільки подібність правовідносин не була встановлена.

Із зіставлення рішення, про перегляд якого подана заява, з рішеннями, на які робиться посилання, вбачається, що в основі кожного з них лежать конкретні фактичні обставини, які залежно від повноти, характеру, об'єктивності, юридичного значення в оскарженому рішенні були оцінені як такі, що документально підтверджують фактичність, товарність господарських операцій, здійснення яких давало право платнику податку (позивачу) сформувати витрати та податковий кредит за такими господарськими операціями, а в порівняних рішеннях – як такі, що не давали для цього підстав.

Наведене дало можливість дійти до висновку щодо непідтвердження висновків податкового органу про невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції висновку Верховного Суду України щодо застосування в подібних правовідносинах норм матеріального права та неоднакове застосування судом касаційної інстанції норм матеріального права.

Відповідно до частини першої статті 244 Кодексу адміністративного судочинства України Верховий Суд України відмовив у задоволенні заяви, оскільки обставини, які стали підставою для перегляду справи, не підтвердилися.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 грудня 2020 року у справі № 822/4219/14 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93404534>.

1.6. Про оцінку наявних правовідносин, які не можна розглядати як нововиявлені обставини

Необґрунтування позиції на підтвердження підстав для скасування спірних податкових повідомлень-рішень контролюючого органу актами державного виконавця про передачу предметів стягувачеві не може свідчити про необхідність віднесення таких актів до нововиявлених обставин

10 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Коростенської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Житомирській області на постанову Житомирського апеляційного адміністративного суду від 03 квітня 2018 року у справі № Н/806/5655/13-а (провадження № К/9901/50217/18) за позовом відкритого акціонерного товариства «Озерянський комбінат залізобетонних гідротехнічних конструкцій» до Головного управління ДФС у Житомирській області, Коростенської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Житомирській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Суди неодноразово розглядали відповідну справу. Житомирський окружний адміністративний суд постановою від 14 липня 2016 року частково задовольнив позовні вимоги: визнав протиправним і скасував податкове повідомлення-рішення в частині визначення грошового зобов'язання з податку на прибуток та застосування

штрафних санкцій, а в решті позовних вимог відмовив. Зазначене рішення набрало законної сили.

У вересні 2017 року платник податків звернувся до суду із заявою про перегляд за нововиявленими обставинами в частині відмови у задоволенні позову.

Житомирський окружний адміністративний суд ухвалою від 20 грудня 2017 року в задоволенні заяви відмовив. Житомирський апеляційний адміністративний суд частково задовольнив апеляційну скаргу, скасував ухвалу суду попередньої інстанції та задовольнив заяву про перегляд справи за нововиявленими обставинами, а також прийняв нове рішення, яким адміністративний позов задовольнив частково. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що суд першої інстанції в результаті розгляду справи за нововиявленими обставинами помилково розтлумачив акти вилучення майна як акти передачі майна та дійшов висновку, що такі акти були досліджені в усіх судових інстанціях.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення суду апеляційної інстанції та залишивши чинною ухвалу суду першої інстанції.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Нововиявленими вважаються обставини, які об'єктивно існували на момент вирішення адміністративної справи, але не були та не могли бути відомі на той час особі, що звертається із заявою.

Нововиявлені обставини необхідно відрізнити від нових обставин, що виникли після вирішення справи та ще не існували на час її розгляду, а також обставини, що зазнали змін після прийняття судом рішення. Їх виявлення не може бути підставою для перегляду судового рішення.

Потрібно розрізнити нововиявлені обставини як факти та нові докази як підтвердження факту. Нововиявлені обставини мають бути належним чином засвідчені, тобто підтверджені належними та допустимими доказами. Не може вважатися нововиявленою обставина, яка ґрунтується на переоцінці тих доказів, які адміністративний суд уже оцінював у процесі розгляду справи.

Необґрунтування позиції на підтвердження підстав для скасування спірних податкових повідомлень-рішень контролюючого органу актами державного виконавця про передачу предметів стягувачу під час розгляду цієї справи не може свідчити про необхідність віднесення таких актів до нововиявлених обставин.

Помилкове ототожнення актів передачі предметів стягувачу з актами вилучення у боржника предметів не може свідчити про наявність підстав для віднесення таких актів до нововиявлених обставин. Допущена судами під час розгляду справи різність тлумачення та оцінка наявних тих чи інших правовідносин не може розглядатися як нововиявлені обставини. Така оцінка не була заснована лише на актах вилучення чи передачі майна, а була оцінкою характеру спірних правовідносин, які існували на той час між контрагентами в цілому.

Тому колегія суддів погодилася з доводами контролюючого органу, що сторона виконавчого провадження, у межах якого відбувалися виконавчі дії

щодо вилучення та передачі майна, мала можливість реалізувати свої права щодо ознайомлення з матеріалами виконавчого провадження й отримання відповідних копій документів, що містяться в матеріалах виконавчого провадження, відповідно до положень Закону України «Про виконавче провадження».

Викладене свідчить про те, що позивачу могло бути відомо про акти передачі предметів стягувачу, що виключає можливість віднесення таких актів до нововиявлених обставин. Отже, такі обставини не можуть вважатися істотними для перегляду постанови суду за нововиявленими обставинами в розумінні статті 245 Кодексу адміністративного судочинства України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 грудня 2020 року у справі № Н/806/5655/13-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93437831>.

1.7. Про оскарження рішення про відповідність / невідповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості

Платник податків має право на адміністративне та судове оскарження рішення про відповідність / невідповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості

16 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу сільськогосподарського виробничого кооперативу «Фаворит» на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 29 вересня 2020 року у справі № 340/474/20 (провадження № К/9901/29952/20) за позовом сільськогосподарського виробничого кооперативу «Фаворит» до Головного управління ДПС у Кіровоградській області про визнання протиправним і скасування рішення про відповідність критеріям ризиковості платника на підставі пункту 1 Критеріїв ризиковості платника податку з мотивів безпідставності його прийняття.

Кіровоградський окружний адміністративний суд рішенням від 27 березня 2020 року задовольнив адміністративний позов: визнав протиправним і скасував оскаржуване рішення. Суд першої інстанції дійшов висновку, що оскаржуване рішення не містило мотивів та обґрунтувань віднесення платника податків до переліку платників, які відповідають критеріям ризиковості, а контролюючий орган не надав жодних доказів, які були досліджені під час засідання комісії, які не надав протокол засідання комісії, який слугував підставою для прийняття оскаржуваного рішення.

Третій апеляційний адміністративний суд скасував рішення першої інстанції та ухвалив нову постанову, якою відмовив у задоволенні адміністративного позову. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що внесення до інформаційних баз даних ДФС та системи АІС «Податковий блок» узагальненої податкової інформації та інформації, щодо відповідності підприємства критеріям ризиковості є одним із заходів стосовно збору, опрацювання та використання інформації,

необхідної для виконання покладених на відповідача функцій та завдань, що безпосередньо не порушує прав і законних інтересів підприємств платників податку.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував постанову апеляційної інстанції, а рішення першої інстанції – залишив чинним.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Платник податків має право на адміністративне та/або судове оскарження рішення про відповідність / невідповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості платника, що впливає з норм пункту 6 Порядку з питань зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 року № 1165. Право на звернення до суду також передбачене в затвердженій формі рішення (додаток 4 до цього Порядку), а саме: «Рішення про відповідність / невідповідність платника податку критеріям ризиковості платника податку може бути оскаржено в адміністративному або судовому порядку».

Висновки Верховного Суду, викладені в постанові від 20 листопада 2019 року у справі № 480/4006/18, не можуть бути використані в досліджуваній справі, оскільки вони здійснені з питань застосування норм Порядку зупинення реєстрації ПН/РК в ЄРПН, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 117, що втратив чинність 01 лютого 2020 року. Положення цього акту також не надавали платнику права оскаржити рішення про відповідність / невідповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості платника, зокрема, в судовому порядку.

При вирішенні спорів такої категорії суди попередніх інстанцій з огляду на правове регулювання та характер відповідних відносин мають досліджувати та надавати оцінку змісту оскаржуваного рішення, змісту протоколу засідання комісій та наданих податковим органом документів, порядку прийняття рішення та повноваженням комісії контролюючого органу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 грудня 2020 року у справі № 340/474/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93594980>.

1.8. Про господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, зареєстрованими в державах (на територіях), виключених із переліку держав (територій), у яких ставки податку на прибуток (корпоративний податок) на 5 і більше відсоткових пунктів нижчі, ніж в Україні

Виключення країни-нерезидента з Переліку держав (територій), у яких ставки податку на прибуток (корпоративний податок) на 5 і більше відсоткових пунктів нижчі, ніж в Україні, не є підставою для звільнення платника податків від обов'язку подання звітності. Такі господарські операції з нарахування та сплати відсотків

за договором позики, проведені на користь нерезидента, зараховуються до складу витрат платника та визнаються контрольованими

17 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю «Полімер-Трейд Плюс» на постанову Харківського окружного адміністративного суду від 06 липня 2017 року й ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 09 листопада 2017 року у справі № 820/2290/17 (провадження № К/9901/1871/17) за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Полімер-Трейд Плюс» до Головного управління ДФС у Харківській області про скасування податкового повідомлення-рішення.

Харківський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив. Суди попередніх інстанцій визнали обґрунтованими висновки податкового органу про порушення позивачем підпункту 39.4.2 пункту 39.4 статті 39 Податкового кодексу України, пункту 4 розділу 3, пункту 23 розділу 4 Порядку складання Звіту про контрольовані операції, затвердженого наказом Міністерством фінансів України від 18 січня 2016 року № 8 в частині неповного декларування суми контрольованих операцій з контрагентами (республіки Кіпр і Сінгапур) у Звіті про контрольовані операції за звітний рік.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Господарські операції з нарахування та сплати відсотків за договором позики, проведені на користь нерезидента, що враховуються в склад витрат платника, визнаються контрольованими в розумінні статті 39 Податкового кодексу України. Види перелічених у цій нормі операцій не є виключними. Сума нарахованих відсотків за отриманою позицією від нерезидента має бути відображена платником-резидентом у Звіті про контрольовані операції.

Такі господарські операції мають бути відображені платником податків у звіті про контрольовані операції за звітний рік. Ідеться про випадки, коли господарська операція між резидентом і нерезидентом (з Республіки Сінгапур) відбулась у період входження республіки Сінгапур до Переліку держав (територій), у яких ставки податку на прибуток (корпоративний податок) на 5 і більше відсоткових пунктів нижчі, ніж в Україні, а річний дохід такого резидента від діяльності, визначений за правилами бухгалтерського обліку (за вирахуванням непрямих податків) за звітний рік, перевищує 50 млн грн і відповідає критерію визнання операцій контрольованими, визначеному абзацом другим підпункту 39.2.1.7 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України.

Виключення Республіки Сінгапур з указанного Переліку держав (територій) не є підставою для звільнення платника податків від обов'язку подання звітності відповідно до пункту 39.4.2 статті 39 Податкового кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 грудня 2020 року у справі № 820/2290/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93595492>.

1.9. Про оскарження нормативно-правового акту після втрати ним законної сили

Нормативно-правовий акт після втрати ним законної сили не підлягає судовому оскарженню без дотримання визначених процесуальним законодавством строків, коли особа перебувала в правовідносинах, які регулювалися цим актом, і вибула з них після втрати ним чинності, а оскарження здійснене без поважних причин поза встановленим законом строком звернення до суду

17 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю «Пластікс-Україна» на ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 19 грудня 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 27 березня 2019 року у справі № 826/11039/16 (провадження № К/9901/10883/19) за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Пластікс-Україна» до Кабінету Міністрів України, за участю третіх осіб: Міністерства фінансів України, товариств з обмеженою відповідальністю «Міжнародний правовий центр «ЄУКОН», «А-Тера», про визнання незаконними та нечинними розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку держав (територій), у яких ставки податку на прибуток (корпоративний податок) на 5 і більше відсоткових пунктів нижчі, ніж в Україні» від 25 грудня 2013 року № 1042-р і «Про затвердження переліку держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України» від 14 травня 2015 року № 449-р у частині включення Швейцарської Конфедерації до вказаного Переліку держав (територій), з урахуванням заяви про уточнення позовних вимог.

Окружний адміністративний суд міста Києва ухвалою, залишеною без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, позовну заяву залишив без розгляду. Суди попередніх інстанцій керувалися тим, що платник податків при зверненні в липні 2016 року до суду з позовом про визнання незаконними та нечинними розпоряджень Кабінету Міністрів України, які втратили свою чинність, пропустив законодавчо визначений строк звернення до суду, без поважних на те причин.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Нормативно-правовий акт, який є предметом судового оскарження, втрачає чинність за умови, що особа перебувала в правовідносинах, які регулювалися цим актом, і вибула з них після втрати ним чинності, ураховуючи здійснення такою особою контрольованих операцій у звітний період і невідворотність їх застосування до платника. Наведене свідчить, що звернення до суду з позовом про оскарження нормативно-правового акту без дотримання строків, визначених Кодексом

адміністративного судочинства України, здійснене поза встановленим законодавцем строком звернення до адміністративного суду.

Листи (відповідь на запит), отримані платником податків від органів державної влади, не можуть свідчити про відсутність обізнаності такого платника, що положення оскаржуваних розпоряджень не тільки можуть бути застосовані до нього в майбутньому, а вже застосовувалися до останнього, оскільки встановлювали правила поведінки, зокрема щодо обов'язку подавати звіт про контрольовані операції за наслідком здійсненої господарської діяльності.

Платник податків має передбачати, що за тих умов здійснення господарських операцій, які за визначенням підпадали під контрольовані, у нього виникав обов'язок дотримуватися відповідних правил і що за їх недотримання для нього можуть настати негативні наслідки, передбачені законодавством. Такий платник мав передбачити, що оскаржувані розпорядження Кабінету Міністрів України можуть бути до нього застосовані, зокрема, у частині відповідальності.

Викладені в позовній заяві доводи щодо не пропущення (дотримання) платником податків шестимісячного строку звернення до суду з позовом необхідно відхилити, оскільки в цьому клопотанні позивач не просив поновити строк на звернення до суду, а лише обґрунтовував дату (день, подію), коли він дізнався про порушення своїх прав, свобод чи інтересів. Зазначене є підставою для постановлення ухвали про залишення позову без розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 грудня 2020 року у справі № 826/11039/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93630532>.

2. Грошовий обіг і розрахунки

2.1. Про підтвердження можливості здійснення операцій із перерахування іноземної валюти за імпорнтними операціями

Існують підстави для здійснення контрактів, коли платник податків і обслуговуючий банк виконали всі законодавчі вимоги щодо повідомлення Національного банку України про заплановані операції з оплати на адресу нерезидента за контрактом (контрактами), зокрема, щодо формування та направлення реєстру операцій і копій відповідних документів

17 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національного банку України на постанову Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 21 березня 2016 року й ухвалу Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 21 вересня 2016 року у справі № 804/15621/15 (провадження № К/9901/11301/18) за позовом публічного акціонерного товариства «Нікопольський завод феросплавів» до Національного банку України, за участю третіх осіб: публічних акціонерних товариств Комерційний банк «ПриватБанк», «Акцент-Банк», про визнання

протиправними дій щодо непідтвердження можливості здійснення операцій з перерахування коштів за контрактами, скасування рішення відповідача в частині непідтвердження можливості здійснення операцій, зобов'язання направити публічному акціонерному товариству Комерційному банку «ПриватБанк» повідомлення про підтвердження операцій товариства з перерахування коштів за контрактами.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задовольнив частково: скасував рішення в частині непідтвердження можливості здійснення операцій платником податків із перерахування грошових коштів за контрактами, а в задоволенні іншої частини позовних вимог відмовив.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Законодавець зобов'язує Національний банк України до активних дій із забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Національний банк України здійснює надані йому повноваження для захисту грошової одиниці, усієї грошової системи України, узгоджуючи свої дії з іншими суб'єктами державної влади. Зазначений суб'єкт владних повноважень має виходити із завдань грошово-кредитної політики держави, макроекономічного аналізу та платіжного балансу, вживати необхідних заходів, щоб ефективно впливати на загальну грошово-кредитну ситуацію в економіці.

Національному банку України надане право на витребування від банківської установи, у якій обслуговується клієнт, документів, необхідних для з'ясування обставин щодо конкретної операції, інформація про яку була подана у відповідному реєстрі. Дії з перевірки Національного банку України документів пов'язані насамперед із запобіганням недобросовісної практики проведення валютних операцій. Дії вказаного суб'єкта владних повноважень щодо проведення перевірки документів клієнта з валютних операцій не ставляться в залежність від конкретного переліку обставин.

Існують підстави для здійснення контрактів, коли платник податків і обслуговуючий банк виконали всі законодавчі вимоги щодо повідомлення Національного банку України про заплановані операції з оплати на адресу нерезидента, за контрактом (контрактами), зокрема, щодо формування та направлення реєстру вказаних операцій і копій документів (у сканованому вигляді).

Водночас у справі, яка розглядалася, відповідач, як з'ясували суди попередніх інстанцій, не направляв жодних запитів щодо надання додаткових документів на адресу публічного акціонерного товариства Комерційного банку «ПриватБанк», як і не зазначав у судовому процесі про відсутність будь-яких документів або про неналежну якість представлених.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 грудня 2020 року у справі № 804/15621/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93630483>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Судові рішення, прийняті колегією суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1.1. Виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги в разі встановлення ступеню ушкодження здоров'я особи понад дворічний строк із моменту прийняття рішення компетентним органом, яким уперше встановлено ступінь ушкодження здоров'я особи

Дворічний строк для виплати одноразової грошової допомоги в більшому розмірі застосовується з моменту прийняття рішення компетентним органом (медико-соціальною експертною комісією), яким уперше встановлено ступінь ушкодження здоров'я особи (незалежно від його виду: інвалідність або ступінь втрати працездатності без встановлення інвалідності), внаслідок травми або захворювання

02 грудня 2020 року Верховний Суд у складі Судової палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 28 травня 2020 року у справі № 1.380.2019.006957 (провадження № К/9901/15869/20) за позовом ОСОБА_1 до Міністерства оборони України, третя особа - Львівський обласний військовий комісаріат, про визнання протиправним і скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

Рішенням Львівського окружного адміністративного суду від 10 лютого 2020 року позов задоволено. Суд першої інстанції виходив з того, що позивач має право на виплату одноразової грошової допомоги відповідно до статті 16 Закону України від 20.12.1991 № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Так, суд зазначив, що інвалідність позивачу встановлена вперше, Закон № 2011-XII до 01 січня 2017 року не передбачав часових обмежень на виплату допомоги у разі встановлення вищої групи інвалідності або вищого відсотка втрати працездатності після спливу дворічного терміну після первинного встановлення інвалідності або визначення відсотку втрати працездатності вперше. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 06 грудня 2016 року № 1774-VIII (далі - Закон № 1774-VIII) не може розповсюджуватись на спірні правовідносини, оскільки не має зворотної дії закону в часі. Застосування нової норми закону можливе лише у разі повторного встановлення інвалідності позивачу починаючи з 19 грудня 2018 року і саме з цього моменту відраховується дворічний строк.

Скасовуючи постанову суду першої інстанції та приймаючи нову про відмову в задоволенні позову, суд апеляційної інстанції виходив з того, що на час

первинного встановлення втрати працездатності позивачу (17 листопада 2014 року) вже діяла правова норма, яка передбачала обмеження права на перегляд розміру одноразової грошової допомоги дворічним строком. Отже, оскільки з дня первинного встановлення ступеню втрати працездатності (17 листопада 2014 року) до дня встановлення групи інвалідності (19 грудня 2018 року) минуло понад два роки, позивач позбавлений права на отримання одноразової грошової допомоги у більшому розмірі.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Пунктом 4 статті 16³ Закону № 2011-XII передбачено вирішення питання виплати одноразової грошової допомоги (далі – ОГД) шляхом її виплати з урахуванням раніше виплаченої суми тим особам, яким раніше уже було встановлено факт ушкодження здоров'я і які раніше уже таку допомогу отримували.

Одночасно, цією нормою також передбачено обмеження такої виплати строком у два роки з часу попереднього встановлення факту ушкодження здоров'я. Проте, ті особи, стан здоров'я яких погіршиться після спливу двох років із часу первинного встановлення факту ушкодження здоров'я, втрачають право на виплату ОГД, в тому числі з урахуванням раніше виплаченої суми.

Таким чином, дворічний строк обчислюється з дня первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності, а наслідок, який спричинило ушкодження здоров'я після дворічного строку, відповідно до рішення медико-соціальної експертної комісії (встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності) для обчислення строку самостійного правового значення не має.

З огляду на вищезазначене, судова палата дійшла висновку, що дворічний строк для виплати одноразової грошової допомоги в більшому розмірі застосовується з моменту рішення компетентного органу (МСЕК), яким вперше встановлено ступінь ушкодження здоров'я особи (незалежно від його виду: інвалідність або ступінь втрати працездатності без встановлення інвалідності), внаслідок травми або захворювання.

Судова палата дійшла висновків, що:

- встановлення інвалідності та встановлення часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності є пов'язаними підставами для виплати ОГД;

- встановлення інвалідності особі, якій раніше було встановлено часткову втрату працездатності без встановлення інвалідності, надає такій особі право на виплату ОГД з урахуванням раніше виплаченої суми;

- дворічний строк для виплати одноразової грошової допомоги в більшому розмірі застосовується з моменту першого рішення компетентного органу (МСЕК),

яким встановлено інвалідність або ступінь втрати працездатності без встановлення інвалідності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 грудня 2020 року у справі № 1.380.2019.006957 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93373367>.

2. Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

2.1. Про анулювання кваліфікаційного сертифіката інженера-землевпорядника

Закон України «Про землеустрій» не дає визначення грубого порушення суб'єктом господарювання або ж інженером-землевпорядником вимог нормативно-правових актів. Визнання порушення нормативно-правових актів у сфері землеустрою грубим залежить від оцінки таких критеріїв, кожний із яких має самостійне значення: характеру порушення; категорії виконавця; об'єктивних ознак здійснюваного порушення; суб'єктивних ознак здійснюваного порушення

03 грудня 2020 року Верховний Суд у складі Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Київського окружного адміністративного суду від 04 червня 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 05 листопада 2018 року у справі № 810/1097/18 (провадження № К/9901/67216/18) за позовом ОСОБА_1 до Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру (далі - Держгеокадастр), Кваліфікаційної комісії Держгеокадастру про визнання протиправним та скасування рішення.

Київський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позовні вимоги.

Суди виходили з того, що рішення у формі протоколу від 21.12.2017 № 12 в частині звернення з поданням щодо анулювання кваліфікаційного сертифікату від 13.03.2013 № 002899 інженера-землевпорядника ОСОБА_1 було ухвалено Кваліфікаційною комісією Держгеокадастру з порушенням норм чинного законодавства та без врахування усіх істотних обставин, оскільки обов'язковою умовою для винесення подання про анулювання кваліфікаційного сертифікату інженера-землевпорядника є встановлення факту правопорушення, вини особи у вчиненні даного правопорушення.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Згідно із статтею 28 Закону України від 22.05.2003 № 858-IV «Про землеустрій» розробники документації із землеустрою мають право: а) виконувати роботи

із складання документації із землеустрою; б) погоджувати із замовником наукові, технічні, економічні та інші вимоги до документації із землеустрою, строк виконання робіт, їх вартість та порядок оплати; в) вимагати індексації вартості виконаних робіт із землеустрою в порядку, встановленому законом; г) авторства на створену ними документацію із землеустрою; ґ) здійснювати авторський нагляд за реалізацією заходів, передбачених документацією із землеустрою; д) вимагати зупинення робіт, що виконуються з порушенням документації із землеустрою і призводять до нецільового використання земель та їх псування; е) вносити пропозиції щодо оновлення застарілої або розробки нової документації із землеустрою.

Розробники документації із землеустрою зобов'язані: а) дотримуватися законодавства України, що регулює земельні відносини, а також державних стандартів, норм і правил при здійсненні землеустрою; б) інформувати зацікавлених осіб про здійснення землеустрою; в) виконувати всі умови договору; г) виконувати роботи із складання документації із землеустрою у строк, передбачений договором. Максимальний строк складання документації із землеустрою не повинен перевищувати шести місяців з моменту укладення договору. Розробники документації із землеустрою несуть відповідно до закону відповідальність за достовірність, якість і безпеку заходів, передбачених цією документацією.

У разі невиконання або неналежного виконання умов договору при здійсненні землеустрою, розробники документації із землеустрою несуть відповідальність, передбачену договором і законом. При цьому, Закон № 858-IV не дає визначення грубого порушення суб'єктом господарювання або ж інженером-землевпорядником вимог нормативно-правових актів.

Поняття «грубе порушення суб'єктом господарювання або ж інженером-землевпорядником вимог нормативно-правових актів», яке застосоване законодавцем у статті 68 Закону № 858-IV має оціночний характер, а тому для з'ясування характеру порушення слід досліджувати допущене порушення у сукупності з урахуванням усіх обставин та попередніх проступків. У кожному конкретному випадку воно повинно встановлюватися, виходячи з об'єктивних та суб'єктивних ознак вчиненого діяння.

Визнання порушення нормативно-правових актів, нормативно-технічних документів, стандартів, норм і правил у сфері землеустрою грубим залежить від оцінки таких критеріїв кожний з яких має самостійне значення: характеру порушення; категорії виконавця; об'єктивних ознак здійснюваного порушення; суб'єктивних ознак здійснюваного порушення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 грудня 2020 року у справі № 810/1097/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93301842>.

2.2. Про суть припису органу державного нагляду (контролю)

Припис органу державного нагляду (контролю) вноситься лише у випадку виявлення під час перевірки порушень вимог природоохоронного законодавства, повинен містити вимогу щодо усунення цих порушень, не може замінювати таку форму контролю, як проведення перевірки, та за його допомогою не можуть витребуватися необхідні документи, що мають оглядатися та досліджуватися при перевірці.

Необхідність надання документів, зафіксована безпосередньо в самому приписі, не узгоджується з вимогами законодавства щодо суті та мети припису як обов'язкового до виконання документа, направлено на усунення виявлених порушень вимог законодавства у певній сфері

21 грудня 2020 року Верховний Суд у складі Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної служби геології та надр України на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 02 липня 2019 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 16 жовтня 2019 року у справі № 440/1775/19 (провадження № К/9901/32902/19) за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "АЗОВ ПЕТРОЛЕУМ ЛЛС" до Державної служби геології та надр України, начальника Північного міжрегіонального відділу Департаменту державного геологічного контролю Державної служби геології та надр України Коляди Юрія Вікторовича про визнання протиправними та скасування наказу та припису, встановлення відсутності повноваження.

Рішенням Полтавського окружного адміністративного суду від 02 липня 2019 року, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду від 16 жовтня 2019 року, позов задоволено частково, а саме, визнано протиправним та скасовано припис Державної служби геології та надр України від 04 лютого 2019 року № 24. У задоволенні іншої частини позовних вимог відмовлено.

Суди першої та апеляційної інстанції дійшли висновку, що припис Державної служби геології та надр України від 04 лютого 2019 року № 24 не може замінювати таку форму контролю як проведення перевірки, та за його допомогою не можуть витребуватися необхідні документи, що мають оглядатися та досліджуватися при перевірці, тому припис є протиправним та підлягає скасуванню. Однак, наказ Державної служби геології та надр України № 22 від 10 січня 2019 року «Про проведення планових заходів державного нагляду (контролю)» не підлягає скасуванню, оскільки судом не встановлено невідповідності зазначеного наказу вимогам законодавства.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Законодавством чітко врегульовано порядок встановлення порушень надрокористувачем умов користування надрами, відповідно до якого встановлення таких порушень можливе лише в ході проведеної перевірки, результати якої відображаються в акті, за наслідками її проведення, що підтверджує невиконання умов користування надрами та є підставою вжиття Державною службою геології та надр заходів для усунення виявлених порушень.

Державна служба геології та надр уповноважена здійснювати державний контроль суб'єктів господарювання у формі планових та позапланових перевірок, які проводяться з метою виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Результати таких перевірок оформлюються у формі акта, а у разі необхідності вжиття інших заходів, зокрема, у вигляді припису з конкретною вимогою щодо усунення порушень, виявлених під час здійснення заходу.

Припис органу державного нагляду (контролю) виноситься лише у випадку виявлення під час перевірки порушень вимог природоохоронного законодавства та повинен містити вимогу щодо усунення цих порушень.

Припис не може замінювати таку форму контролю як проведення перевірки, та за його допомогою не можуть витребуватися необхідні документи, що мають оглядатися та досліджуватися при перевірці.

Необхідність надання документів, що зафіксована безпосередньо в самому приписі не узгоджується з вимогами законодавства щодо суті та мети припису, як обов'язкового до виконання документа, направлено на усунення виявлених порушень вимог законодавства у певній сфері.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2020 року у справі № 440/1775/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93666525>.

2.3. Про стягнення адміністративно-господарських санкцій за невиконання банком, що знаходиться в процедурі ліквідації, нормативу працевлаштування інвалідів

Якщо в банку виникли зобов'язання щодо виконання нормативу з працевлаштування інвалідів та сплати відповідних санкцій за його невиконання після започаткування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб процедури ліквідації банку, то стягнення таких санкцій в примусовому порядку не здійснюється, оскільки під час здійснення ліквідації у банку не виникає жодних додаткових зобов'язань, крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури

02 грудня 2020 року Верховний Суд у складі Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства "Акціонерний банк "Столичний" на постанову Сумського окружного адміністративного суду від 19.09.2017 та ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 21.11.2017 у справі № 818/900/17 (провадження № К/9901/4222/17) за позовом Сумського обласного відділення Фонду соціального захисту інвалідів до Публічного

акціонерного товариства "Акціонерний банк "Столичний" про стягнення адміністративно-господарських санкцій та пені.

Постановою Сумського окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди виходили з того, що відповідачем не дотримано чинного законодавства щодо соціального захисту інвалідів у частині виконання квоти по працевлаштуванню інвалідів, не вжито усіх залежних від нього заходів для виконання обов'язку із виконання нормативу по працевлаштуванню інвалідів, не сплачені адміністративно-господарські санкції, що передбачені за невиконання нормативу працевлаштування інвалідів, передбаченого чинним законодавством України.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій і ухвалив нове рішення про відмову в задоволенні позову.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

В ході розгляду справи судами встановлено, що відповідачем не виконано норматив по працевлаштуванню інвалідів за 2016 рік.

Водночас, судами встановлено, що з 17.09.2015 у відповідача відкликано банківську ліцензію та започатковано процедуру ліквідації банку.

Наслідки початку процедури ліквідації банку передбачено статтею 46 Закону України від 23.02.2012 №4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Так, пунктом 3 частини другої статті 46 зазначеного Закону передбачено, що з дня початку процедури ліквідації банку строк виконання всіх грошових зобов'язань банку та зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що настав.

Відповідно до частини третьої статті 46 Закону №4452-VI під час здійснення ліквідації у банку не виникає жодних додаткових зобов'язань (у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних зі здійсненням ліквідаційної процедури.

Оскільки зобов'язання щодо виконання нормативу з працевлаштування інвалідів та сплати відповідних санкцій виникли у відповідача після започаткування процедури ліквідації банку, такі зобов'язання безпосередньо не пов'язані зі здійсненням ліквідаційної процедури, а тому такі санкції не можуть бути стягнуті в примусовому порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 грудня 2020 року у справі № 818/900/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93267848>.

2. 4. Про повноваження міської ради змінювати порядок видачі містобудівних умов та обмежень

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» не передбачено повноваження міської ради змінювати порядок видачі містобудівних умов та обмежень, установлений Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», та забороняти їх надавати з підстав, не визначених чинним законодавством України

23 грудня 2020 року Верховний Суд у складі Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю "СЕНС" на рішення Сумського окружного адміністративного суду від 13.09.2018 та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 29.11.2018 у справі №1840/2498/18 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Сервіс-Маркет" до Сумської міської ради, треті особи - Управління архітектури та містобудування Сумської міської ради, Товариство з обмеженою відповідальністю "СЕНС", про визнання протиправним та скасування пункту рішення.

Рішенням Сумського окружного адміністративного суду від 13.09.2018, залишеним без змін постановою Харківського апеляційного адміністративного суду від 29.11.2018, позов задоволено.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що 14.06.2018 ТОВ "Сервіс-маркет" звернулося до Сумської міської ради із заявою про надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки будівництва багатоквартирного житлового будинку – корпусу №6 за адресою: м. Суми, пр. М. Лушпи, 5. До заяви було додано: копію договору оренди земельної ділянки, ситуаційний план, викопіювання з топографо-геодезичного плану, викопіювання з топографо-геодезичного плану, витяг з Державного земельного кадастру, фотофіксація земельної ділянки (з оточенням), містобудівний розрахунок, в цифровому вигляді містобудівний розрахунок. 20.06.2018 на сесії Сумської міської ради прийнято рішення №3593-МР "Про призначення консультативного опитування мешканців міста Суми в мікрорайоні, обмеженому вулицями Івана Сірка, Харківська та проспектом Михайла Лушпи".

Рішення № 3593-МР прийнято з метою забезпечення права членів територіальної громади міста Суми на безпосередню участь у здійсненні місцевого самоврядування, волевиявлення мешканців міста в мікрорайоні. Пунктом 11 вказаного рішення заборонено Управлінню архітектури та містобудування Сумської міської ради видачу містобудівних умов та обмежень для будівництва нових багатоквартирних будинків в мікрорайоні, обмеженому вулицями Івана Сірка, Харківська та проспектом Михайла Лушпи, до моменту розгляду Сумською міською радою результатів консультативного опитування та затвердження детального плану вказаної території Виконкомом Сумської міської ради.

Листом від 29.06.2018 Управління архітектури та містобудування Сумської міської ради за № 53/08.01-12 позивача повідомлено, що згідно з пунктом 11

рішення сесії Сумської міської ради від 20.06.2018 №3593-МР "Про призначення консультативного опитування мешканців міста Суми в мікрорайоні, обмеженому вулицями Івана Сірка, Харківська та проспектом Михайла Лушпи" управління архітектури та містобудування Сумської міської ради не може надати містобудівні умови та обмеження визначеного об'єкта будівництва та повертає заяву ТОВ "Сервіс-маркет" і комплект документів з містобудівним розрахунком, наданий в управління "Центр надання адміністративних послуг у м. Суми" Сумської міської ради.

Задовольняючи позовні вимоги суди виходили з того, що обмеження Сумською міською радою оскаржуваним рішенням повноважень управління архітектури та містобудування Сумської міської ради суперечить вимогам Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій без змін.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Відповідно до статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки (далі – містобудівні умови та обмеження) - документ, що містить комплекс планувальних та архітектурних вимог до проектування і будівництва щодо поверховості та щільності забудови земельної ділянки, відступів будинків і споруд від червоних ліній, меж земельної ділянки, її благоустрою та озеленення, інші вимоги до об'єктів будівництва, встановлені законодавством та містобудівною документацією.

За приписами ст. 29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» містобудівні умови та обмеження віднесено до основних складових вихідних даних. Фізична або юридична особа, яка подала виконавчому органу сільської, селищної, міської ради або в разі розміщення земельної ділянки за межами населених пунктів – районній державній адміністрації заяву про намір щодо забудови земельної ділянки, що перебуває у власності або користуванні такої особи, повинна одержати містобудівні умови та обмеження для проектування об'єкта будівництва. Містобудівні умови та обмеження надаються відповідними уповноваженими органами містобудування та архітектури на підставі містобудівної документації на місцевому рівні па безоплатній основі за заявою замовника, до якої надається вичерпний перелік документів, визначений цією нормою.

Колегія суддів дійшла висновку про те, що зазначеною нормою визначено вичерпний перелік підстав для відмови у наданні містобудівних умов та обмежень, а саме: неподання визначених частиною третьою цієї статті документів, необхідних для прийняття рішення про надання містобудівних умов та обмежень; виявлення

недостовірних відомостей у документах, що посвідчують право власності чи користування земельною ділянкою, або у документах, що посвідчують право власності на об'єкт нерухомого майна, розташований на земельній ділянці; невідповідність намірів забудови вимогам містобудівної документації на місцевому рівні (ч. 4 ст. 29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»).

Отже, рішення щодо надання або відмови в наданні містобудівних умов та обмежень приймають уповноважені органи архітектури та містобудування.

Суд касаційної інстанції погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що, прийнявши оскаржуваний пункт рішення, Сумська міська рада фактично обмежила повноваження органу архітектури та містобудування щодо надання містобудівних умов та обмежень та, відповідно, встановила додаткові підстави для відмови у їх наданні. Однак Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» не передбачено повноваження міської ради змінювати порядок видачі містобудівних умов та обмежень, встановлений Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» та забороняти їх надавати з підстав не визначених чинним законодавством України. Орган міської ради може приймати рішення лише на підставі та в межах повноважень, визначених чинним законодавством.

При цьому, ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування», якою визначені питання, які вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради, не передбачено повноважень ради з обмеження повноважень виконавчого органу щодо надання містобудівних умов та обмежень встановлених Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Враховуючи викладене, управління архітектури та містобудування Сумської міської ради є спеціально уповноваженим виконавчим органом Сумської міської ради, створеним останньою для здійснення повноважень з надання відповідно до закону містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок. При цьому, за приписами ст. 31 Закону України «Про місцеве самоврядування» передбачено повноваження управління архітектури та містобудування надавати такі містобудівні умови і обмеження у відповідності до закону. Таким спеціальним законом, який визначає порядок та підстави надання містобудівних умов та обмежень, є Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Отже, суд касаційної інстанції дійшов висновку, що повноваження управління архітектури та містобудування щодо надання містобудівних умов та обмежень встановлюються (обмежуються) тільки законами України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2020 року у справі № 1840/2498/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93749304>.

2.5. Про повноваження та оформлення рішення спеціально уповноваженого органу містобудування та архітектури за результатами розгляду заяви про надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки

За результатами розгляду заяви про надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки спеціально уповноваженим органом містобудування та архітектури може бути прийнято рішення про надання таких умов або про відмову їх наданні. При цьому, відповідь у формі листа не може вважатися рішенням суб'єкта владних повноважень

21 грудня 2020 року Верховний Суд у складі Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 07 серпня 2018 року у справі №361/3476/17 за позовом ОСОБА_1 до виконавчого комітету Броварської міської ради Київської області, Управління містобудування та архітектури Броварської міської ради Київської області про визнання незаконним та скасування рішення.

Рішенням Броварського міськрайонного суду Київської області від 17.04.2018 позов задоволено частково. Визнано протиправною бездіяльність відповідача щодо ухвалення законного та мотивованого рішення відносно звернення ОСОБА_1 про надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки. Зобов'язано надати ОСОБА_1 містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки на будівництво індивідуального житлового будинку. В решті позовних вимог – відмовлено.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції зазначив про бездіяльність відповідача щодо ухвалення законного та мотивованого рішення по зверненню позивача з приводу проектування житлового будинку і забудови земельної ділянки. Вказав, що листи-відповіді відповідача не є рішенням спеціально уповноваженого органу містобудування та архітектури про надання містобудівних умов та обмежень або про відмову у їх наданні.

Постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 07.08.2018 скасовано рішення Броварського міськрайонного суду Київської області від 17.04.2018 та прийнято нове, яким у задоволенні позову відмовлено. Рішення апеляційного суду мотивоване тим, що цільове призначення земельної ділянки, яка перебуває у власності позивачки, не відповідає намірам забудови земельної ділянки (багатоквартирний будинок), що зазначено в розрахунку. Відтак, відповідач правомірно відмовив позивачці у наданні їй містобудівних умов та обмежень проектування житлового будинку і забудови земельної ділянки.

Верховний Суд касаційну скаргу ОСОБА_1 задовольнив частково. Постанову суду апеляційної інстанції скасовано. Рішення Броварського міськрайонного суду Київської області від 17.04.2018 скасовано в частині зобов'язання відповідача надати ОСОБА_1 містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки на будівництво індивідуального житлового будинку. Ухвалено в цій частині нове

рішення, яким зобов'язано відповідача розглянути заяву ОСОБА_1 від 16.08.2016 та прийняти передбачене законом рішення за результатами її розгляду. В решті рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Згідно з частинами 1–4 статті 26 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» 17 лютого 2011 року № 3038-VI, забудова територій здійснюється шляхом розміщення об'єктів будівництва. Суб'єкти містобудування зобов'язані дотримуватися містобудівних умов та обмежень під час проектування і будівництва об'єктів. Виконавчий орган сільської, селищної, міської ради вживає заходів щодо організації комплексної забудови територій відповідно до вимог цього Закону. Право на забудову земельної ділянки реалізується її власником або користувачем за умови використання земельної ділянки відповідно до вимог містобудівної документації.

Відповідно до підпункту 9 пункту «а» частини першої статті 31 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» 21.05.1997 № 280/97-ВР до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить надання відповідно до закону містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок.

Статтею 29 Закону № 3038-VI передбачено, що фізична або юридична особа, яка подала до виконавчого органу сільської, селищної, міської ради заяву про намір щодо забудови земельної ділянки, що перебуває у власності або користуванні такої особи, повинна одержати вихідні дані для проектування об'єкта будівництва. Основними складовими вихідних даних є: містобудівні умови та обмеження; технічні умови; завдання на проектування. Містобудівні умови та обмеження надаються відповідними спеціально уповноваженими органами містобудування та архітектури на безоплатній основі. Спеціально уповноважений орган містобудування та архітектури визначає відповідність намірів щодо забудови земельної ділянки вимогам містобудівної документації на місцевому рівні. Розгляд заяви та надання вихідних даних або прийняття рішення про відмову у видачі вихідних даних здійснюються спеціально уповноваженим органом містобудування та архітектури протягом семи робочих днів з дня реєстрації заяви. Рішення про відмову у видачі вихідних даних приймається у разі невідповідності намірів щодо забудови земельної ділянки вимогам містобудівної документації на місцевому рівні.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що за результатами розгляду звернення ОСОБА_1 від 29.02.2016 №9-5-К-593 на інвестиційній раді міста було прийнято рішення про відмову у наданні містобудівних умов та обмежень по будівництву житлового будинку площею більше 300 кв.м. за адресою: АДРЕСА_1.

Згідно з листом виконавчого комітету Броварської міської ради Київської області від 23.06.2016 №9-7-2108 ОСОБА_1 відмовлено у будівництві багатоквартирного житлового будинку по АДРЕСА_1. Відповідно до листа Управління містобудування та архітектури Броварської міської ради Київської

області від 17.08.2016 №70-К, у зв'язку з відмовою у будівництві вищевказаного об'єкта містобудування, управління не вважає за доцільне надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки. Питання будівництва індивідуальних житлових будинків по АДРЕСА_1 та по АДРЕСА_2 розглянуто на засіданні інвестиційної ради міста 04.01.2017.

Рішенням інвестиційної ради відмовлено в будівництві індивідуальних житлових будинків: по АДРЕСА_1, у зв'язку з тим, що наміри забудови земельної ділянки не відповідають містобудівній документації «Детальний план території VI житлового району. I етап. Схема планування території», затверджений рішенням Броварської міської ради від 14.06.2007 № 363-22-05 та відсутністю інженерних мереж водопостачання та каналізування в зазначеному районі; по АДРЕСА_2 у зв'язку із відсутністю інженерних мереж водопостачання та каналізування в VI житловому районі, відсутня можливість підключення житлового будинку площею 1428,3 кв. м до магістральних мереж водопостачання та каналізування та дотримання санітарних та будівельних вимог при будівництві.

31.01.2017 ОСОБА_1 звернулася до головного архітектора м. Бровари начальника управління містобудування та архітектури Рibaкової Л.Є. із заявою за №9-5-К-173 про надання містобудівних умов для будівництва індивідуального житлового будинку за адресою: АДРЕСА_1.

За результатами розгляду звернення позивача ОСОБА_1 на засіданні інвестиційної ради міста прийнято рішення відмовити в будівництві індивідуального житлового будинку. Оскільки наміри забудови земельної ділянки за вказаною адресою не відповідають містобудівній документації, затвердженої рішенням Броварської міської ради від 14.06.2007 № 363-22-05, а також у зв'язку з відсутністю інженерних мереж водопостачання та каналізування в зазначеному районі.

Відповідно до п. 2.4. Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Порядку надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки, їх склад та зміст» від 07.07.2011 № 109, підставою для відмови у видачі містобудівних умов та обмежень є невідповідність намірів забудови земельної ділянки положенням відповідної містобудівної документації на місцевому рівні.

Згідно з частинами другою, третьою та п'ятою ст. 29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», фізична або юридична особа, яка подала виконавчому органу сільської, селищної, міської ради або у разі розміщення земельної ділянки за межами населених пунктів – районній державній адміністрації заяву про намір щодо забудови земельної ділянки, що перебуває у власності або користуванні такої особи, повинна одержати містобудівні умови та обмеження для проектування об'єкта будівництва. Містобудівні умови та обмеження надаються відповідними спеціально уповноваженими органами містобудування та архітектури на безоплатній основі. Перелік об'єктів будівництва, для проектування яких містобудівні умови та обмеження не надаються, визначає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує

формування та реалізує державну політику у сфері будівництва, містобудування та архітектури. Розгляд заяви і надання містобудівних умов та обмежень або прийняття рішення про відмову у їх наданні здійснюються спеціально уповноваженим органом містобудування та архітектури протягом семи робочих днів з дня реєстрації заяви. Рішення про відмову у наданні містобудівних умов та обмежень приймається у разі невідповідності намірів щодо забудови земельної ділянки вимогам містобудівної документації на місцевому рівні.

Пунктом 2.2. Положення про Управління містобудування та архітектури Броварської міської ради Київської області в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин, Управління, відповідно до покладених на нього завдань розробляє та видає в установленому порядку забудовникам містобудівні умови та обмеження забудови земельних ділянок, будівельні паспорти на будівництво, реконструкцію, реставрацію та капітальний ремонт будинків і споруд, прокладання інженерних та транспортних мереж; розглядає звернення громадян, інших суб'єктів містобудування з питань, що належать до його компетенції, приймає відповідні рішення.

Таким чином, суд касаційної інстанції дійшов висновку про те, що з огляду на вказані вище норми законодавства за результатами розгляду заяви про надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки спеціально уповноваженим органом може бути прийнято рішення про надання таких умов або про відмову їх наданні. При цьому, відповідь у формі листа не може вважатися рішенням суб'єкта владних повноважень.

Судом першої інстанції правильно встановлено, що на звернення позивачки ОСОБА_1 із заявами про надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки для будівництва індивідуального житлового будинку відповідачами в межах строку не було прийнято жодного із передбачених законом рішень за результатами розгляду таких звернень, а надавалась відповідь у формі листів. Разом з тим, колегія суддів Верховного Суду визнала передчасними висновки суду першої інстанції про наявність підстав для зобов'язання відповідача надати ОСОБА_1 містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки, оскільки, як встановлено вище, відповідач не прийняв за результатами розгляду заяв позивачки будь-якого встановленого законом рішення.

З огляду на те, що суд не може підміняти собою державний орган, в даному випадку Верховним судом встановлено, що належним захистом порушених прав позивачки є зобов'язання відповідача розглянути заяву ОСОБА_1 від 16.08.2016 року та прийняти передбачене законом рішення за результатами її розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2020 року у справі № 361/3476/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93708696>.

IV. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

1. Про порушення присяги адвоката та Правил адвокатської етики

Діяльність адвоката не може суперечити чинному законодавству України та міжнародним нормам права, прийнятим та ратифікованим в Україні. Адвокат також не може приймати завідомо протизаконні доручення та використовувати неправочинні засоби навіть для захисту законних інтересів своїх клієнтів

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 23 грудня 2020 року прийняв постанову у справі № 826/11330/17 за позовом Національного антикорупційного бюро України до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Національної асоціації адвокатів України та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області, за участю третіх осіб - ОСОБА_1 та ОСОБА_2, про визнання протиправними та скасування рішень. Цією постановою касаційну скаргу Національного антикорупційного бюро України залишено без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін.

Суть спору полягала в тому, що Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури Національної асоціації адвокатів України не надано належної оцінки доказам та доводам детектива Першого підрозділу детективів Головного підрозділу Національного антикорупційного бюро України щодо недотримання правил адвокатської етики адвокатами ОСОБА_1 та ОСОБА_2 при здійсненні захисту своїх підзахисних - ОСОБА_3 та ОСОБА_4. Позивач наголосив, що адвокати в судовому засіданні склали з себе повноваження захисників підозрюваних - ОСОБА_3, ОСОБА_4 та покинули зал судового засідання, що на думку позивача, є свідченням того, що адвокати порушили основні засади здійснення адвокатської діяльності, а відтак рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Національної асоціації адвокатів України щодо закриття дисциплінарних справ відносно адвокатів ОСОБА_1 та ОСОБА_2 є протиправними та підлягають скасуванню.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції у задоволенні позову відмовлено. Не погоджуючись з такими рішення судів попередніх інстанцій позивач звернувся з касаційною скаргою до Верховного Суду.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що Детектив Першого підрозділу детективів Головного підрозділу Національного антикорупційного бюро України звернулася до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури м. Києва зі скаргою на дії адвоката ОСОБА_1 та адвоката ОСОБА_2, які були передані на розгляд до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області. Рішеннями Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області від 24.02.2017 дисциплінарні справи відносно адвокатів ОСОБА_1 та ОСОБА_2 було закрито. Рішеннями Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 14.07.2017 рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області залишено без змін.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду зазначив, що предметом оскарження у цій справі є рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області та рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, що були прийняті за результатами розгляду скарги детектива Першого підрозділу детективів Головного підрозділу Національного антикорупційного бюро України.

Підставою для звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури зі скаргами на дії адвокатів ОСОБА_1 та ОСОБА_2. стало те, що детективами Національного антикорупційного бюро України здійснювалося досудове розслідування у кримінальному провадженні у ході якого було повідомлено про підозру ОСОБА_4 та ОСОБА_3, захисниками яких були адвокати ОСОБА_1 та ОСОБА_2. У скаргах на дії адвокатів вказано, що 25.06.2016 під час розгляду Солом'янським районним судом м. Києва клопотання детектива Національного антикорупційного бюро України про обрання запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою ОСОБА_3 адвокати ОСОБА_1 та ОСОБА_2 склали з себе повноваження захисників підозрюваного та покинули залу судового засідання. Зазначена обставина стала підставою для оголошення перерви у судовому засіданні. Додатково у скарзі зазначено, що адвокат ОСОБА_1 28.07.2016 під час розгляду Солом'янським районним судом м. Києва клопотання детектива НАБУ про продовження строку тримання під вартою підозрюваної ОСОБА_4 без належних на те підстав та вмотивованого обґрунтування своєї правової позиції відмовився від участі в судовому засіданні та покинув залу судового засідання.

Приймаючи рішення про закриття дисциплінарних справ відносно адвокатів ОСОБА_1 та ОСОБА_2, Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури Київської області виходила з того, що під час проведення судового засідання 25.06.2016 підозрюваний ОСОБА_3 перебував у безпорадному (непритомному) стані, який не дозволяв йому скористатися своїм правом на безпосередню (самостійну участь) в судовому засіданні, а також скористатися процесуальними правами, передбаченими статтею 42 КПК України. У свою чергу слідчий суддя відмовив

у задоволенні клопотань про відкладення судового засідання у зв'язку зі станом здоров'я підозрюваного. Адвокати з огляду на стан ОСОБА_3, були позбавлені можливості погоджувати правову позицію з підзахисним та здійснювати його належний захист під час кримінального провадження. У зв'язку із цим Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури Київської області прийшла до висновку про те, що дії адвокатів у судовому засіданні 25.06.2016 вчинено з дотриманням принципу домінантності інтересів підзахисного, з метою недопущення порушення прав підозрюваного та у спосіб, що не заборонений законодавством.

Щодо скарги на дії захисника ОСОБА_4 у рішенні про закриття дисциплінарної скарги зазначено, що 28.07.2016 підозрювана ОСОБА_4 заявила клопотання про виклик у судове засідання адвоката ОСОБА_2 для здійснення її захисту. На думку Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області, підозрювана заявила про своє бажання щодо участі у справі іншого захисника. Адвокат ОСОБА_1 у зв'язку із заявою підозрюваної про необхідність заміни її захисника та з огляду на необхідність ознайомлення з клопотанням про продовження строку тримання під вартою, просив слідчого суддю перенести судове засідання. Однак у задоволенні клопотання про перенесення судового засідання було відмовлено, а клопотання про заміну захисника підозрюваної залишилося нерозглянутим. Заяви адвоката ОСОБА_1 про відвід слідчого судді та оголошення перерви для складання акту про неможливість продовження судового процесу були відхилені. У зв'язку із цим Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури Київської області прийшла до висновку про те, що дії адвокатів у судовому засіданні 28.07.2016 зумовлені необхідністю реагування на дії слідчого судді у спосіб, який не заборонений законодавством.

Звертаючись до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури зі скаргою на рішення Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури Київської області від 24.02.2017, детектив Першого підрозділу детективів Головного підрозділу НАБУ вказувала на те, що дисциплінарна палата не врахувала висновок судово-медичної експертизи стану здоров'я підозрюваного, згідно з яким ОСОБА_3 симулює наявність у нього проявів захворювання. Також скаржник зазначила, що відмова слідчого судді у задоволенні клопотання захисника не є підставою для виходу із зали судового засідання та залишення підозрюваного без належної правової допомоги.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури погодилася з висновками Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області про відсутність в діях адвокатів ОСОБА_1 та ОСОБА_2 одноразового грубого порушення Правил адвокатської етики.

Позивач в касаційній скарзі вказував на те, що дії адвокатів ОСОБА_1 та ОСОБА_2 щодо самовільного залишення залів судового засідання 25.06.2016 та 28.07.2016 свідчать про порушення присяги адвоката та статті 8 Правил адвокатської етики.

Згідно зі статтею 8 Правил адвокатської етики, що були затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.2012 та діяли на час виникнення спірних правовідносин, у межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнтів перед своїми власними інтересами, інтересами колег, партнерів, співробітників, законних представників клієнтів або їх опікунів, піклувальників та інших осіб, а також перед будь-якими іншими міркуваннями. Адвокат має, за можливості, сприяти позасудовому врегулюванню спорів між клієнтом та іншими особами, а вразі неможливості цього, застосовувати всі законні засоби ефективного вирішення спору на користь клієнта.

Зміст вимоги щодо дотримання законності визначений у статті 6 Правил адвокатської етики. Указана норма передбачає, що у своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності. Адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх скоєнню його клієнтом або іншими особами. Адвокат не має права в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або цим Правилам. У своєму приватному житті адвокат також зобов'язаний дотримуватися закону, не вчиняти правопорушень і не сприяти зумисно їх скоєнню іншими особами.

Верховний Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції, що для цілей перевірки наявності підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності, дії адвоката слід оцінювати з точки зору необхідності дотриманням балансу між чітким дотриманням вимог процесуального закону та недопущенням настання несприятливих наслідків для інтересів клієнта, а також з урахуванням обставин, за яких такі дії були вчинені. Також суди попередніх інстанцій врахували, що відповідно до статті 59 Конституції України кожному гарантовано право на правову допомогу та вільний вибір захисника своїх прав. Згідно із частиною першою статті 48, частиною першою статті 54 КПК України захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним до участі у кримінальному провадженні. Підозрюваний, обвинувачений має право відмовитися від захисника або замінити його.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що здійснення правосуддя на засадах поваги до честі та гідності, рівності перед законом і судом має забезпечуватись не тільки положеннями закону, а й усією судовою діяльністю. Суд зобов'язаний не тільки поважати честь і гідність усіх учасників процесу, а й не допускати порушення цих прав з боку учасників процесу. Принцип верховенства права в діяльності адвокатури в Україні виражається в тому, що адвокати, представляючи права та законні інтереси громадян, повинні

використовувати не заборонені законодавчими актами засоби та прийоми. Будь-яка діяльність адвоката не може суперечити чинному законодавству України та міжнародним нормам права, прийнятими та ратифікованими в Україні. Адвокат також не може приймати завідомо протизаконні доручення та використовувати неправочинні засоби навіть для захисту законних інтересів своїх клієнтів.

Відносини «адвокат – суд» повинні базуватися насамперед на взаємній повазі судді та адвоката. Як адвокати, так і судді виконують вищу соціальну місію, делеговану їм державою, – захист прав людини.

Судова процедура вимагає чіткого виконання правил в суді з боку всіх учасників судового процесу. Для забезпечення ефективної діяльності суду від учасників процесу вимагається певний рівень правової поведінки та відповідна культура юридичної практики і професійної правової культури, насамперед з боку суду, адвоката, прокурора. Однак у суду мають бути механізми певного примусу для підтримання порядку в судовому засіданні, тобто впорядкування поведінки людей за допомогою заходів процесуального примусу.

З огляду на те, що дії ОСОБА_1 та ОСОБА_2 були спрямовані на захист прав підзахисних ОСОБА_3 та ОСОБА_4 на особисту участь у судовому розгляді та вільний вибір і заміну захисника, колегія суддів погодилась із висновками відповідачів та судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2020 року у справі № 826/11330/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93749403>.

2. Про визнання протиправним та скасування рішення Ради адвокатів

Встановлюючи плату за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв (скарг) щодо поведінки адвоката, Рада адвокатів України обмежила передбачене частиною першою статті 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право громадян та юридичних осіб на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) у разі невиконання або неналежного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, розголошення адвокатської таємниці тощо, що безпосередньо пов'язано з правом осіб на професійну правничу допомогу, гарантовану Конституцією України

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 21 грудня 2020 року прийняв постанову у справі №816/2353/17 за позовом ОСОБА_1, Генеральної прокуратури України до Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України, третя особа: Національне антикорупційне бюро України, про визнання протиправним та скасування рішення №203 від 23.09.2017. Цією постановою касаційну скаргу відповідача залишено без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції залишено без змін.

Позовні вимоги обґрунтовано протиправністю рішення Ради адвокатів України від 23.09.2017 № 203, оскільки ним запроваджено обов'язкову плату за подання скарг на дії (бездіяльність) адвокатів, що у свою чергу обмежує право на можливість безперешкодно звернутись з відповідною скаргою до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та фактично створює додаткові перешкоди у вигляді надмірного та необґрунтованого фінансового тягаря, справляння якого суперечить приписам законодавства України.

Рішенням окружного адміністративного суду у задоволенні адміністративного позову відмовлено.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції скасовано, ухвалено нову постанову, якою позов задоволено, визнано протиправним та нечинним рішення Ради адвокатів України від 23.09.2017 №203 з моменту його прийняття.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що Радою адвокатів України прийнято рішення від 23.09.2017 № 203 «Про встановлення плати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв (скарг) до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури». Пунктом 1 оскаржуваного рішення встановлено та затверджено плату за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв (скарг) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, скарг на рішення дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, а також скарг на дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день подання заяви (скарги).

Відмовляючи в задоволенні позову, суд першої інстанції виходив з того, що оскаржуване рішення, прийнято Радою адвокатів України в межах та на підставі норм чинного законодавства.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове про задоволення позову, апеляційний суд виходив з того, що Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачено здійснення оплати за подання і розгляд кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури заяви (скарги) щодо поведінки адвоката.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд, надаючи оцінку оскаржуваному судовому рішенню зазначив, що спірним рішенням встановлено та затверджено плату за організаційно-технічне забезпечення розгляду (а) заяв (скарг) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, (б) скарг на рішення дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, а також (в) скарг на дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день подання заяви (скарги).

Вказане рішення містить притаманні нормативно-правовому акту ознаки, а саме: встановлює норми права (обов'язок осіб щодо внесення плати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв (скарг) щодо поведінки адвоката тощо), носить загальний характер (розрахований на необмежену кількість суб'єктів) та підлягає довгостроковому та неодноразовому застосуванню.

Нормативно-правовий характер актів Ради адвокатів України підтверджується і їхньою обов'язковістю, визначеною частиною першої статті 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та відповідно підпадає під розуміння пункту 18 частини першої статті 4 КАС України, яким визначено, що: нормативно-правовий акт – акт управління (рішення) суб'єкта владних повноважень, який встановлює, змінює, припиняє (скасовує) загальні правила регулювання однотипних відносин, і який розрахований на довгострокове та неодноразове застосування. Таким чином, спірне рішення підлягає перевірці критеріям, визначеним частиною третьою статті 2 КАС України. Рішення Ради адвокатів України від 23.09.2017 №203 «Про встановлення плати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв (скарг) до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» є частиною встановленого Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарного провадження.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено юридично визначену процедуру розгляду письмової скарги. Так, згідно зі статтею 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки. Не допускається зловживання правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку зі здійсненням ним адвокатської діяльності. Дисциплінарну справу стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою).

Приписи статті 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачають стадії дисциплінарного провадження. Зокрема дисциплінарне провадження складається з таких стадій: 1) проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката; 2) порушення дисциплінарної справи; 3) розгляд дисциплінарної справи; 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гарантує кожному можливість звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) та відповідно встановлює процедуру дисциплінарного провадження. При цьому цей закон не передбачає вимог щодо плати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв (скарг) до кваліфікаційно-

дисциплінарної комісії адвокатури регіону та Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури.

Відповідно рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 №120 затверджено Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, що розроблено відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закону України «Про звернення громадян», Правил адвокатської етики, Регламенту кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону та інших актів законодавства України і Національної асоціації адвокатів України, з метою офіційного тлумачення відповідності поведінки адвокатів вимогам законодавства України про адвокатуру та адвокатську діяльність та етичним стандартам, а також регламентації дисциплінарного провадження стосовно адвокатів. Указане рішення прийнято, серед іншого, відповідно до Закону України «Про звернення громадян», що регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Закон забезпечує громадянам України можливості для участі в управлінні державними і громадськими справами, для впливу на поліпшення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, для відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення.

Приписи статті 21 Закону України «Про звернення громадян» передбачають безоплатність розгляду звернення. Органи державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян, посадові особи розглядають звернення громадян, не стягуючи плати. Відповідно до статті 3 Закону України «Про звернення громадян» під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про звернення громадян» дія цього Закону не поширюється на порядок розгляду заяв і скарг громадян, встановлений кримінальним процесуальним, цивільно-процесуальним, трудовим законодавством, законодавством про захист економічної конкуренції, законами України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про доступ до судових рішень», Кодексом адміністративного судочинства України, законами України «Про запобігання корупції», «Про виконавче провадження». У вказаному переліку законодавства відсутній Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і цей перелік є вичерпним, оскільки встановлює інший порядок розгляду заяв і скарг громадян, на який дія цього Закону не поширюється. Тому доводи касаційної скарги про те, що положення Закону України «Про звернення громадян», зокрема, щодо подання скарги, не розповсюджуються на дії адвоката, Верховний Суд не бере до уваги.

Таким чином, Рада адвокатів України, приймаючи спірне рішення, яким встановила для фізичних і юридичних осіб (які не є адвокатами чи адвокатським об'єднаннями) обов'язок плати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв (скарг) до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, вийшла за межі повноважень, установлених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Приписами Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачено право на запровадження та формування певних внесків (плати) на утримання органів адвокатського самоврядування для їх належного та самодостатнього існування, за умови легальності джерел походження таких внесків, що свідчить про те, що запровадивши таку плату, Рада адвокатів України діяла не у відповідності до вимог Закону.

У зв'язку із цим, суд касаційної інстанції погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що посилення відповідача на положення пункту б частини першої статті 58 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який передбачає можливість утримання органів адвокатського самоврядування за рахунок інших не заборонених законом джерел, не свідчить про обґрунтованість та законність оскаржуваного рішення, адже наведена норма жодним чином не наділяє органи адвокатського самоврядування, у тому числі Раду адвокатів України, повноваженнями встановлювати на власний розсуд будь-які обов'язкові платежі, які не передбачені законодавством України, та в такий спосіб визначати інші джерела утримання органів адвокатського самоврядування.

Як зазначено у правовій позиції, що викладена в постанові Верховного Суду від 06.05.2020 у справі № 160/9696/18, із системного, сутнісного та цільового підходу до розуміння зазначених конституційних положень та положень профільного (базового) законодавчого акта, який визначає статус, мету, завдання та функції адвокатури, убачається, що адвокатура як інституція та її діяльність в аспекті забезпечення реалізації конституційного права особи на правову допомогу набуває певних особливих властивостей суб'єкта публічних відносин. Ця властивість адвокатури увиразнюється (посилюється) метою її служіння суспільному інтересу шляхом надання своєчасної і належної правової допомоги у поєднанні з виконанням делегованих їй державою окремих владних повноважень.

У контексті наведеного має значення й особливий характер адвокатської професії, представники якої є учасниками творення правосуддя, у зв'язку із чим користуються, зокрема, правом участі у суді як захисники чи представники та імунітетом від судового переслідування за свої виступи в залі суду (стаття 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Ураховуючи незалежність адвокатського самоврядування (пункт 3 частини першої статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), існування юридичної визначеності та легітимних очікувань особи щодо реалізації державою гарантій по відношенню до людини (стаття 3 Конституції України), а саме права на звернення зі скаргою до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, як суб'єкта публічних відносин, (частина перша статті 36 Закону

України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), обумовлює в рамках Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» унормованої справедливої процедури ним самим.

Верховний Суд неодноразово висловлювався з приводу важливості принципу правової (справедливої) процедури (постанова від 16 квітня 2020 року у справі № 495/5105/17, постанова від 13 березня 2020 року у справі № 805/2340/17-а, постанова від 4 червня 2020 року № 460/354/19), яка є невід'ємною частиною верховенства права. Вказаний принцип спрямований на забезпечення справедливого ставлення до особи під час прийняття актів суб'єктом владних повноважень. Правова (справедлива) процедура встановлює стандарти у процесі прийняття актів суб'єктами владних повноважень, які відображені в рішеннях Європейського суду з прав людини, у яких здійснюється застосування статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яка передбачає дотримання процесуальних (процедурних) гарантій у судовому провадженні.

Втім указані гарантії поширюються і на адміністративні процедури за участі суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічних відносин). Згідно зі статтею 6 Конвенції має бути забезпечене право особи: бути поінформованим; мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту; захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника; ознайомитися з матеріалами справи; вона має можливість висловити свою думку перед оголошенням рішення; обґрунтувати органом влади прийняття несприятливих актів; визначити порядок їх оскарження, відшкодувати заподіяну шкоду.

Основна мета правової (справедливої) процедури – щоб суб'єкти владних повноважень (суб'єкта публічних відносин), діяли правомірно, тобто належно, згідно з визначеними нормами права, але такими нормами права, які відповідають критеріям природного права, моральності, розумності, справедливості, а також загальноправовим принципам, що встановлені органами правосуддя.

Оскільки публічна влада в Україні представлена розгалуженою системою суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічних відносин), або суб'єктів адміністрування, які різняться організаційно-правовою формою, обсягом повноважень та метою діяльності, які у розумінні КАС України можуть залучатися до адміністративного процесу як відповідач, відповідна вимога здійснення справедливої процедури органами адвокатського самоврядування під час прийняття владних рішень, особливо, коли йдеться про реалізацію процедурних гарантій «права особи на звернення», зокрема, до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (суб'єкта публічних відносин) із відповідною заявою (скаргою), має бути обов'язково дотримана.

Ураховуючи наведене, Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції, що встановлюючи плату за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв (скарг) щодо поведінки адвоката, Рада адвокатів України обмежила передбачене частиною першою статті 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право громадян та юридичних осіб

на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) у разі невиконання або неналежного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, розголошення адвокатської таємниці тощо, що безпосередньо пов'язано з правом осіб на професійну правничу допомогу, гарантовану Конституцією України.

Верховний Суд вказав, що в контексті реалізації законодавчих гарантій, запроваджених Законом України «Про звернення громадян», який поширюється на спірні правовідносини в частині права кожного на безоплатне звернення до суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічних відносин) із відповідною заявою, установлення такого процедурного обмеження як сплата за організаційно-технічне забезпечення розгляду (заяв) скарг щодо поведінки адвоката, нівелює саму суть права особи на звернення. З огляду на викладене, рішення відповідача є нечинним з моменту його прийняття.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2020 року у справі № 816/2353/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93749503>.

3. Про підтвердження права на отримання додаткової соціальної відпустки

Для підтвердження права на отримання додаткової соціальної відпустки одинокій матері роботодавцю має бути пред'явлено будь-який офіційно складений, оформлений та засвідчений в установленому порядку документ, у якому з достатньою достовірністю підтверджується відсутність участі батька у вихованні дитини

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 21 грудня 2020 року постанову у справі №520/2226/19 за позовом ОСОБА_1 до Балаклійської районної державної адміністрації Харківської області, Відділу з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань районної державної адміністрації про виплату середнього заробітку за весь час затримки розрахунків, про виплату компенсації втрати частини доходів, про виплату відшкодування моральної шкоди. Цією постановою касаційну скаргу ОСОБА_1 залишено без задоволення, а постанову апеляційного адміністративного суду залишено без змін.

Суть спору полягала в тому, що при звільненні ОСОБА_1 із займаної посади відповідачами здійснено не повний розрахунок та не виплачено грошову компенсацію за невикористану додаткову відпустку одинокій матері, яка виховує дитину без батька.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_1 задоволено частково та стягнуто з Відділу з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань РДА на користь ОСОБА_1 грошову

компенсацію за невикористану додаткову відпустку, як одинокій матері, яка виховує дитину без батька за весь період роботи з 03.03.2016 по 23.10.2017 та середній заробіток за весь час затримки розрахунку при звільненні. У задоволенні іншої частини позовних вимог відмовлено.

Постановою суду апеляційної інстанції рішення суду першої інстанції скасовано в частині задоволення позовних вимог ОСОБА_1, прийнято в цій частині постанову, якою відмовлено у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1. В іншій частині рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що розпорядженням Балаклійської РДА від 02.03.2016 № 66-к «Про призначення ОСОБА_1» ОСОБА_1 призначена на посаду державного реєстратора речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень до відділу з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань Балаклійської РДА з 03.03.2016 переведенням із Балаклійського районного управління юстиції Харківської області.

З 01.05.2016 позивач переведена на посаду державного реєстратора відділу з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань Балаклійської РДА. Наказом від 23.10.2017 № 47-к на підставі заяви про звільнення з займаної посади з 23.10.2017 за згодою сторін позивача звільнено з посади за згодою сторін відповідно до ч. 2 ст. 86 Закону України «Про державну службу» із виплатою компенсації за 19 календарних днів невикористаної щорічної відпустки за відпрацьований період роботи з 03.03.2016 по 23.10.2017, за 3 календарних дні додаткової відпустки за стаж державної служби. Трудову книжку ОСОБА_1 отримала 23.10.2017. Вважаючи, що при звільненні із займаної посади відповідачами здійснено не повний розрахунок та не виплачено грошову компенсацію за невикористану додаткову відпустку одинокій матері, яка виховує дитину без батька, звернулась до суду з позовом.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Основою для визначення загальної суми заробітку, що підлягає виплаті за час вимушеного прогулу, є середньоденна (середньогодинна) заробітна плата працівника, яка згідно з пункту 8 Порядку обчислення середньої заробітної плати затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08 лютого 1995 року № 100 визначається діленням заробітної плати за фактично відпрацьовані протягом 2-х місяців робочі (календарні) дні на число відпрацьованих робочих днів (годин), а у випадках, передбачених чинним законодавством, - календарних днів за цей період.

Визначаючи розмір середнього заробітку, суди вірно врахували положення абзацу 3 пункту 2 Порядку обчислення середньої заробітної плати від 08 лютого 1995 року № 100 та розраховали суму, яка підлягає стягненню з відповідача на користь позивачки.

Верховний Суд вказав, що відповідно до пункту 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 06.11.1992 № 9 одинокою матір'ю вважають жінку, яка не перебуває у шлюбі та у свідоцтві про народження дитини якої відсутній запис про батька дитини або запис про батька зроблено у встановленому порядку за вказівкою матері; вдову; іншу жінку, яка виховує і утримує дитину сама. Отже, основним критерієм для визначення статусу одинокої матері є: виховання та утримування дитини без участі батька. Одержання жінкою аліментів від батька дитини, ведення з ним спільного господарства позбавляє статусу одинокої матері.

Підставою для отримання статусу одинокої матері є відсутність запису про укладення шлюбу або наявність свідоцтва про розірвання шлюбу. Втім, свідоцтва недостатньо, необхідно також підтвердити факт того, що батько справді не бере участі у вихованні дитини.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що на підтвердження доводів про те, що позивачка є одинокою матір'ю, яка виховує дитину без батька, надано: свідоцтво про народження дитини, рішення суду про розірвання шлюбу, лист з Балаклійської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2 Балаклійської районної ради Харківської області, згідно зі змістом якого батько дитини за період навчання 5-6 класів її успіхами у школі не цікавився, батьківські збори не відвідував, з вчителями, класним керівником та директором школи не спілкувався. Також позивачко долучено до справи пояснення сусідів позивача та довідку про склад сім'ї, відповідно до якої за адресою позивачки склад зареєстрованих осіб становить 2 особи: ОСОБА_1, ОСОБА_2. Сусіди у своїх поясненнях вказують, що з моменту заселення позивачки з донькою до квартири, що відбулось у 2015 році, вони проживають удвох, батька дитини жодного разу не бачили, до квартири останній не з'являвся, участі у вихованні дитини не приймав.

Колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновками суду апеляційної інстанції про те, що чинне законодавство не містить конкретного переліку документів, які слід пред'явити матері, що виховує дитину без батька, для отримання додаткової соціальної відпустки. Тому для підтвердження права на зазначену відпустку в цьому випадку роботодавцю має бути пред'явлений будь-який офіційно складений, оформлений та засвідчений в установленому порядку документ, у якому з достатньою достовірністю підтверджується відсутність участі батька у вихованні дитини. Обов'язок оформлення таких документів лягає на працівника, а не на роботодавця.

Разом з тим, жодного документу для підтвердження свого статусу одинокої матері позивачка під час перебування на посаді державного реєстратора не надавала, із заявою про надання такої відпустки не зверталася. В матеріалах справи не міститься доказів, що позивачка, при затвердженні графіка відпусток на 2017 рік, подавала роботодавцю документи на підтвердження статусу одинокої матері, яка виховує сама дитину. ОСОБА_1 не надано беззаперечних, однозначних та достовірних доказів наявності на час звільнення статусу одинокої матері.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2020 року у справі № 520/2226/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708459>.

4. Про відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою

Окремі допущені порушення міської виборчої комісії при перевірці підписних листів не спростовують наявності однозначного волевиявлення достатньої кількості виборців, вираженого у таких підписних листах та матеріалах ініціативної групи, надісланих до міської виборчої комісії для прийняття рішення. Процедурні порушення не можуть бути перешкодою для реалізації права громадян на відкликання депутата місцевих рад за народною ініціативою та підставою для скасування рішення міської виборчої комісії

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 29 грудня 2020 року прийняв постанову у справі № 819/151/18 за позовом ОСОБА_1 до Тернопільської міської виборчої комісії, Політичної партії «Всеукраїнське об'єднання «Свобода», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача: ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, про визнання дій протиправними, визнання протиправними та скасування постанов та рішення. Цією постановою касаційну скаргу ОСОБА_1 залишено без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін.

Позовні вимоги мотивовано тим, що 24.05.2017 зборами виборців розпочато процедуру відкликання депутата ОСОБА_1 за народною ініціативою - обрано ініціативну групу та зібрано підписи виборців. Вважаючи, що процедура відкликання за народною ініціативою позивача, як депутата Тернопільської міської ради відбулася всупереч вимогам статей 37-41 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» та потягла за собою прийняття, на думку позивача, протиправних та необґрунтованих постанов та рішень, останній звернувся до суду із цим позовом.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду у задоволенні позову відмовлено. Не погоджуючись з рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, позивач подав касаційну скаргу до Верховного Суду.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що ОСОБА_1 за результатами місцевих виборів 2015 року обрано депутатом Тернопільської міської ради за списками місцевої організації ВО «Свобода», з лав якої позивача було виключено 07.04.2017.

Зборами виборців винесено на розгляд питання щодо внесення пропозиції про відкликання за народною ініціативою депутата Тернопільської міської ради ОСОБА_1, про що складено протокол зборів виборців від 24.05.2017 № 1, відповідно до якого на зборах зареєструвались 336 виборців. Голова зборів ОСОБА_7 22.05.2017 повідомив редактора газети «Вільне життя плюс» про факт проведення зборів виборців.

Офіційним представником ініціативної групи ОСОБА_6 26.05.2017 повідомлено Тернопільську МВК про створення ініціативної групи. До вказаного повідомлення додано витяг з протоколу від 24.05.2017 № 1. Повідомлення та додані до нього

документи отримані Тернопільською МВК 27.05.2017. Тернопільська МВК 29.05.2017 повідомила позивача про проведенні збори виборців та про прийняте ними рішення щодо внесення пропозиції про його відкликання, як депутата Тернопільської міської ради за народною ініціативою.

З дня, наступного за днем повідомлення Тернопільською МВК про створення ініціативної групи та по 16.06.2017 членами ініціативної групи здійснювався збір підписів на підтримку пропозиції про відкликання депутата Тернопільської міської ради за народною ініціативою, за результатами якого було складено 372 підписні листи (опитано всього 2298 осіб). Офіційним представником ініціативної групи ОСОБА_6 17.06.2017 згідно з супровідним листом надано Тернопільській МВК заповнені підписні листи та протокол від 24.05.2017 № 1.

26.06.2017 проведено засідання Тернопільської МВК та відповідно до постанови № 3 «Про організацію перевірки отриманих матеріалів на підтримку пропозиції про відкликання депутата Тернопільської міської ради ОСОБА_1 за народною ініціативою» серед іншого, вирішено організувати та провести перевірку отриманих матеріалів на підтримку пропозиції щодо відкликання позивача, як депутата Тернопільської міської ради за народною ініціативою. Зокрема, щодо дотримання вимог статей 38-40 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» при ініціюванні відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою, правильність оформлення підписних листів, кількість підписів, що встановлена частиною першою статті 40 цього Закону, за участі органів ведення Державного реєстру виборців здійснити перевірку достовірності відомостей про громадян, що містяться в підписних листах, та за участі правоохоронних органів – вибірково перевірку їхніх підписів (не менше 10 відсотків від загальної кількості) протягом двадцяти днів з дня отримання матеріалів, тобто до 07.07.2017.

Тернопільським відділом поліції Головного управління Національної поліції в Тернопільській області 05.07.2017 голові Тернопільської МВК направлено матеріали за результатами проведення вибіркової перевірки підписів громадян у підписних листах на підтримку пропозиції про відкликання депутатів Тернопільської міської ради, зокрема, ОСОБА_1 за народною ініціативою.

Листом від 11.07.2017 № 7758/05 «Про перевірку достовірності відомостей про громадян» виконавчим комітетом Тернопільської міської ради повідомлено Тернопільську МВК про те, що правові підстави для використання персональних даних Реєстру органами ведення Державного реєстру виборців під час їх залучення територіальною виборчою комісією до перевірки відомостей про громадян, які містяться в підписних листах на підтримку пропозиції про відкликання депутатів місцевої ради за народною ініціативою відсутні.

На засіданні Тернопільської МВК 08.12.2017 розглянуто питання про узагальнення перевірки матеріалів щодо відкликання депутата Тернопільської міської ради ОСОБА_1 та ініційовано прийняття рішення «Про звернення до вищого керівного органу Всеукраїнського об'єднання «Свобода», місцева організація якої висувала депутата Тернопільської міської ради ОСОБА_1 щодо відкликання

депутата місцевої ради за народною ініціативою». Тернопільською МВК 25.12.2017 прийнято постанову № 10 «Про звернення до вищого керівного органу Всеукраїнського об'єднання «Свобода», місцева організація якої висувала депутата Тернопільської міської ради ОСОБА_1, щодо відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою».

XXXIX з'їздом ПП «ВО «Свобода» 27.01.2018 прийнято рішення № 9 «Про відкликання депутата Тернопільської міської ради ОСОБА_1 за народною ініціативою».

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Зі змісту статті 41 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» (у редакції чинній на момент виникнення спірних правовідносин) вбачається, що рішення вищого керівного органу партії про відкликання депутата, обраного шляхом висування місцевою організацією партії, за народною ініціативою - є обов'язковою умовою для визнання обраним депутатом наступного за черговістю кандидата у депутати від місцевої організації партії. Проте процедура прийняття рішення про відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою та, відповідно, визнання обраним депутатом наступного за черговістю кандидата у депутати від місцевої організації партії, передбачає належне здійснення всіх передбачених статтею 41 цього Закону заходів, у тому числі прийняття територіальною виборчою комісією рішення про звернення до вищого керівного органу партії щодо відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою після перевірки дотримання вимог статей 38-40 цього Закону.

Як встановлено судами попередніх інстанцій за результатами перевірки підписних листів, поданих ініціативною групою на підтримку пропозиції про відкликання позивача як депутата Тернопільської міської ради Тернопільською МВК не було встановлено порушень вимог статей 38-40 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад». Зокрема, рішення про внесення пропозиції щодо відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою прийнято достатньою кількістю осіб (331), що брали участь у зборах виборців 24.05.2017.

Головою ініціативної групи ОСОБА_7 за два дні до дня проведення зборів виборців повідомлені місцеві засоби масової інформації. Відповідно до протоколу від 24.05.2017 № 1 на зборах виборців обраний та затверджений персональний склад ініціативної групи у кількості більше 50 осіб, вказаний протокол та додатки до нього (форма та зміст) відповідають вимогам частин четвертої та п'ятої статті 38 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад».

Крім того, судами попередніх інстанцій встановлено, що ініціативною групою дотримано строк для повідомлення Тернопільської МВК про факт проведення зборів виборців зазначений у частині першій статті 39 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», а також двадцятиденний строк для збору підписів на підтримку пропозиції про відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою, який передбачений частиною другою статті 40 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад». Зібрана кількість підписів у підписних листах

становить 2298 підписів, форма підписного листа відповідає тій, що затверджена на зборах виборців, а також у них вказано усі необхідні дані про виборців, що підтримали вимогу про відкликання депутата і члена ініціативної групи, що наведені у частинах третій і четвертій статті 40 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад». Посилання скаржника на те, що оскільки він обраний депутатом в певному виборчому окрузі, а відтак і право відкликати його мають виборці лише цього округу, Верховний Суд відхилив, оскільки відповідно до статті 40 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» на підтримку пропозиції про відкликання депутата місцевої ради, обраного у багатомандатному виборчому окрузі, має бути зібрана така кількість підписів у відповідному багатомандатному виборчому окрузі, що є більшою виборчої квоти, яка була визначена у відповідному багатомандатному виборчому окрузі під час проведення виборів депутатів місцевої ради згідно із законом про місцеві вибори, але не меншою ніж кількість голосів, поданих за відповідну місцеву організацію партії у відповідному територіальному виборчому окрузі на місцевих виборах, за результатами яких він був обраний депутатом.

Позивач був депутатом Тернопільської міської ради у багатомандатному виборчому окрузі, отже право його відкликати мають усі виборці, мешканці м. Тернополя. Відтак, встановлення наведених вище обставин давали змогу Тернопільській МВК, відповідно до частини п'ятої статті 41 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», звернутися до вищого керівного органу партії, місцева організація якої висувала відповідного депутата щодо відкликання його за народною ініціативою. Крім того, як встановлено судами попередніх інстанцій та відповідно до матеріалів справи, Тернопільською МВК вчинялися дії, спрямовані на залучення органу введення Державного реєстру виборців для перевірки відомостей про громадян, які містяться в підписних листах на підтримку пропозиції про відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою, однак таке не вдалося можливим, оскільки використання бази даних реєстру виборців для перевірки достовірності відомостей про громадян, що містяться в підписних листах Законом України «Про Державний реєстр виборців» не передбачено.

Разом з тим, судами попередніх інстанцій встановлено, що матеріали за результатами проведення вибіркової перевірки підписів громадян у підписних листах на підтримку пропозиції про відкликання депутатів Тернопільської міської ради, зокрема, ОСОБА_1 за народною ініціативою, направлених Тернопільським міським відділом поліції Головного управління Національної поліції в Тернопільській області до Тернопільської МВК, у своїй більшості містять відомості стосовно того, що працівниками поліції не встановлено даних, які б підтверджували недостовірність підписів окремих громадян у підписних листах, оскільки такі особи на час перевірки були відсутні за адресами де проживали або двері правоохоронцям ніхто не відчиняв, що відповідно не може розцінюватися як обставина, що підтверджує або спростовує достовірність підпису саме цих осіб у підписних листах. Також у наданих матеріалах є пояснення

громадян, які підтвердили свій підпис у підписних листах, пояснення за якими певні особи у порядку статті 63 Конституції України відмовилися надавати такі та пояснення інших сторонніх осіб (сусідів), які вказували, що за тією, чи іншою адресою певні особи не проживають. Водночас, суди попередніх інстанцій встановили відсутність відомостей, які б свідчили про фальсифікацію підписних листів, підробку підпису виборців.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що окремі допущені порушення Тернопільською МВК при перевірці підписних листів не спростовують наявності однозначного волевиявлення достатньої кількості виборців, вираженого у таких підписних листах та матеріалах ініціативної групи надісланих до цього відповідача для прийняття рішення. Процедурні порушення не можуть бути перешкодою для реалізації права громадян на відкликання депутата місцевих рад за народною ініціативою та підставою для скасування рішення МВК.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 грудня 2020 року у справі № 819/151/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93879457>.

5. Про надання батькові відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку

Підставою для надання батькові відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку є не лише подання батьком відповідної заяви, а й надання ним установлених частиною четвертою статті 20 Закону України «Про відпустки» документів, а саме довідки з місця роботи (навчання, служби) матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення терміну цієї відпустки і виплату допомоги по догляду за дитиною їй припинено (із зазначенням дати)

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 29 грудня 2020 прийняв постанову у справі №0940/2206/18 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Національної поліції в Івано-Франківській області про визнання протиправним та скасування наказу від 30.11.2018 № 2238 «Про притягнення до дисциплінарної відповідальності» у частині звільнення його з Національної поліції України. Цією постановою касаційну скаргу відповідача задоволено частково. Змінено рішення судів попередніх інстанцій, та викладено пункт 3 резолютивної частини рішення Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 01.02.2019 у такій редакції: «Зобов'язати Головне управління Національної поліції в Івано-Франківській області повторно розглянути рапорт ОСОБА_1 щодо надання відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку з 24.09.2018». В іншій частині рішення сужів попередніх інстанцій залишено без змін.

Суть спору полягає у визначенні правомірності відмови позивачу у наданні відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та його звільнення з лав Національної поліції України у зв'язку з відсутністю на службі.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позов задоволено частково, визнано протиправною бездіяльністю та зобов'язано відповідача надати ОСОБА_1 відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку з 24.09.2018. Визнано протиправним та скасовано накази відповідача від 30.11.2018 № 2228 та № 495 о/с у частині звільнення ОСОБА_1 зі служби у Національній поліції України. Поновлено його на посаді. У задоволенні решти позовних вимог відмовлено.

Приймаючи судові рішення про часткове задоволення позову, суди дійшли висновку про протиправність відмови відповідача у наданні позивачу відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку з визначених відповідачем підстав та зобов'язав відповідача надати ОСОБА_1 соціальну відпустку.

Не погоджуючись з рішеннями судів попередніх інстанцій відповідач звернувся з касаційною скаргою до Верховного Суду.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що ОСОБА_1 працював на посаді заступника начальника слідчого управління ГУНП в Івано-Франківській області.

Позивач звернувся до начальника ГУПН в Івано-Франківській області з рапортом від 13.09.2018 про надання відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку згідно зі статтею 18 Закону України «Про відпустки» з 24.09.2018. До заяви позивачем надано копію свідоцтва про народження дитини, довідку з місця роботи дружини, довідку з Департаменту соціальної політики Коломийської міської ради про неотримання соціальної допомоги.

Листом ГУНП в Івано-Франківській області від 24.09.2018 № 2992/108/05/12-2018 позивачу повідомлено про відсутність підстав для надання йому відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, посилаючись на неможливість розгляду рапорту ОСОБА_1 до закінчення часу його перебування на лікарняному. Також зазначено, що заявнику необхідно надати повний перелік документів визначених чинним законодавством.

Відмова у наданні відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку стала підставою для звернення позивача 19.11.2018 до суду.

26.11.2018 у зв'язку з відсутністю ОСОБА_1 на службі відповідач призначив проведення службового розслідування (наказ № 2199 від 26.11.2018). Зі змісту висновку службового розслідування вбачається, що з 13.06.2018 по 06.07.2018 та з 08.09.2018 позивач не виходив на службу в органи поліції у зв'язку з перебуванням на лікуванні, проте підтверджуючих документів перебування на лікарняному не надав. У матеріалах справи наявні листи непрацездатності, які були доведені до відома відповідача (надані начальнику управління кадрового забезпечення).

30.11.2018 позивача звільнено з Національної поліції України та зі служби в Національній поліції України, про що видано накази № 2238 та № 495 о/с.

Після звільнення позивача з роботи позивач збільшив обсяг своїх позовних вимог та просив також скасувати накази про його звільнення.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надається, зокрема, і батькові дитини на підставі заяви та довідки з місця роботи (навчання, служби) матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення терміну цієї відпустки та виплату допомоги по догляду за дитиною їй припинено (із зазначенням дати).

Подання батьком дитини передбачених частиною четвертою статті 20 Закону України «Про відпустки» заяви і відповідних документів є безумовною підставою для надання останньому відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Таким чином, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про протиправність відмови відповідача у наданні позивачу відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку з викладених у листі підстав, а саме: у зв'язку з ненаданням повного переліку відповідних документів.

Позивач звернувся до відповідача із відповідним рапортом у порядку, встановленому чинним законодавством та переліком необхідних документів, отже, правильним є висновки судів першої та апеляційної інстанцій, що відповідач допустив протиправну бездіяльність не надавши позивачу гарантовані чинним законодавством України відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 4 Закону України «Про відпустки» установлено такі види соціальних відпусток як, зокрема, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами (стаття 17 цього Закону) й відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (стаття 18 цього Закону). При цьому, після закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами за бажанням жінки їй надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (стаття 18 Закону України «Про відпустки»). Згадані відпустки є самостійними та право на одну відпустку не визначає обов'язок надання іншої відпустки чи виключає її надання, лише унормовує їх черговість.

Незважаючи на це, рапорт позивача не був розглянутий, а було ініційоване проведення службового розслідування за фактом невиходу ОСОБА_1 на службу.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила що звільнення працівника поліції з підстав, не передбачених законом, або з порушенням встановленого законом порядку свідчить про незаконність такого звільнення та тягне за собою поновлення порушених прав працівника. Причини відсутності позивача на роботі у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, що підтверджується листками непрацездатності, є поважними.

Під час розгляду справи судом першої інстанції позивач у судовому засіданні підтвердив, що здійснював догляд дитини, оскільки дружина працювала. Як видно з матеріалів справи у ході проведення службового розслідування відповідач не встановив причини відсутності позивача на роботі, не надав останньому можливості надати відповідні документи про поважність причини відсутності на роботі натомість визначив допущення ОСОБА_1 порушення службової дисципліни у зв'язку з відсутністю останнього на службі у період з 08.09.2018. Таким чином, на момент прийняття оскаржуваних рішень відповідачем не було отримано жодних підтверджуючих доказів, а всі заходи в межах службового розслідування вживались після його завершення та прийняття оскаржуваних рішень.

Підставою для надання батькові відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку є не лише подання батьком відповідної заяви, а й надання ним встановлених частиною четвертою статті 20 Закону України «Про відпустки» документів, а саме довідки з місця роботи (навчання, служби) матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення терміну цієї відпустки і виплату допомоги по догляду за дитиною їй припинено (із зазначенням дати). Водночас ненадання таких документів або неналежність таких документів не були окремою підставою спірної відмови відповідача у наданні позивачу відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Таким чином, Верховний Суд дійшов до висновку, що належним способом захисту порушеного права позивача буде зобов'язання відповідача повторно розглянути заяву. Такий спосіб захисту порушеного права відповідає змісту спірних правовідносин є ефективним та забезпечує належний судовий захист у тій мірі, яка є необхідною у даному конкретному випадку.

Отже, реальним і вірним способом захисту порушеного права позивача є зобов'язання ГУНП в Івано-Франківській області повторно розглянути його заяву, оскільки у спірних правовідносинах суд не вправі зобов'язати відповідача надати ОСОБА_1 відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, оскільки суд не може своїм рішенням підмінити державний орган, на який законом покладено обов'язок прийняття такого.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 грудня 2020 року у справі № 0940/2206/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93879475>.

V. Процесуальні питання

1. Про застосування процесуальних строків оскарження рішень

Номер і дата реєстрації вхідної кореспонденції, проставленої адресатом в односторонньому порядку, не свідчать про дату отримання рішення суду, а лише фіксують факт реєстрації кореспонденції суду при надходженні до контролюючого органу

03 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у м. Києві на ухвалу Шостого апеляційного адміністративного суду від 07 вересня 2020 року у справі № 826/6756/18 (провадження № К/9901/25507/20) за позовом приватного підприємства «Принтстройдизайн» до Головного управління ДПС у м. Києві про визнання протиправними та скасування наказу та податкового повідомлення-рішення, визнання протиправними дій.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 17 лютого 2020 року позов задовольнив. Шостий апеляційний адміністративний суд ухвалою відмовив у відкритті апеляційного провадження на підставі пункту 4 частини першої статті 299 Кодексу адміністративного судочинства України. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що контролюючий орган не усунув недоліки апеляційної скарги в установлений строк, не надав належних доказів поважності підстав пропуску строку на апеляційне оскарження.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

При вирішенні питання про поновлення строку в межах кожної конкретної справи суд надає оцінку й оцінює в сукупності обставини, які слугували перешкодою для своєчасного звернення до суду: тривалість пропущеного строку; поведінку сторони протягом цього строку; учинені дії та чи пов'язані вони з готуванням до звернення до суду.

Номер і дата реєстрації вхідної кореспонденції, проставленої адресатом в односторонньому порядку, не свідчать про дату отримання рішення суду, а лише фіксують факт реєстрації кореспонденції суду при надходженні до контролюючого органу.

За наявності повідомлення про вручення поштового відправлення, дані в якому також відповідають відомостям офіційного сайту «Укрпошта» щодо відстеження поштового відправлення зі штрихкодним ідентифікатором, штамп вхідної кореспонденції контролюючого органу не може вважатися належним доказом дати отримання копії судового рішення.

Стаття 44 Кодексу адміністративного судочинства України чітко окреслює характер процесуальної поведінки, який зобов'язує учасників справи діяти

сумлінно. Це виявляється в добросовісному ставленні до наявних прав і їх реалізації таким чином, щоб забезпечити неухильне та своєчасне (без суттєвих затримок і зайвих зволікань) виконання обов'язків, установлених законом або судом, зокрема щодо дотримання строку апеляційного оскарження, а також належного оформлення апеляційної скарги. Для цього особа, зацікавлена в поданні апеляційної скарги, має вчиняти всі можливі та залежні від неї дії, використовувати в повному обсязі наявні засоби та можливості, передбачені законодавством.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 грудня 2020 року у справі № 826/6756/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93302065>.

2. Про визначення порядку розподілу судових витрат у разі закриття провадження у справі

Поновлення прав платника податків до завершення судового процесу при визнанні та виправленні помилки контролюючим органом під час виконання своїх функцій є підставою для закриття провадження у справі. Судові витрати, пов'язані з розглядом справи, мають бути залишені за тими ж сторонами

09 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги товариства з обмеженою відповідальністю «Лемберг-Плаза Сервіс» на постанову та додаткову постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 15 жовтня 2019 року та від 05 листопада 2019 року, касаційні скарги Головного управління Державної фіскальної служби у Львівській області на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 13 червня 2019 року, постанову та додаткову постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 15 жовтня 2019 року та від 05 листопада 2019 року у справі № 1.380.2019.001303 (провадження № К/9901/31821/19, № К/9901/31975/19, № К/9901/32682/19, № К/9901/34355/19) за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Лемберг-Плаза Сервіс» до Головного управління Державної фіскальної служби у Львівській області про визнання протиправними дій.

Львівський окружний адміністративний суд рішенням, адміністративний позов задовольнив, стягнув коштом бюджетних асигнувань контролюючого органу 1 921 грн судового збору та 40 000 грн витрат на правничу допомогу.

Восьмий апеляційний адміністративний суд постановою скасував рішення попередньої інстанції в частині розподілу судових витрат на правничу допомогу й ухвалив у цій частині нове рішення, яким стягнув 6 000 грн витрат на правничу допомогу. В решті рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Восьмий апеляційний адміністративний суд додатковою постановою заяву платника щодо відшкодування судових витрат, пов'язаних з правничою допомогою в суді апеляційної інстанції, у розмірі 12 000 грн задовольнив частково

та стягнув коштом бюджетних асигнувань контролюючого органу 2 000 грн витрат на професійну правничу допомогу.

Верховний Суд задовольнив касаційні скарги сторін, скасував рішення судів попередніх інстанцій та закрив провадження у справі.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Наслідком розв'язання публічно-правового спору по суті має бути захист порушеного суб'єктивного права платника податків. Тому не може бути окремим і самостійним об'єктом судового контролю вимога про визнання протиправними дій контролюючого органу щодо здійснення прямих функціональних обов'язків з проведення перевірки, що документально оформлюється у вигляді акту перевірки, за умови скасування наслідків такої.

«Відкликати» фактично вчинені дії службових осіб ні «de jure», ні «de facto» неможливо, оскільки вони вже відбулися в просторі та часі. В аспекті заявленого обсягу та змісту позовних вимог виникла ситуація, коли правові наслідки дій службових осіб з проведення камеральної перевірки, які теж були предметом судового оскарження, були скасовані відповідачем в адміністративному порядку. Від часу скасування податкового повідомлення-рішення (виправлення порушення самим відповідачем) у матеріально-правовому вимірі не існувало порушення, яке могло б бути самостійним предметом оскарження в суді та підлягало судовому захисту.

У разі визнання контролюючим органом помилки під час реалізації законодавчо визначених функцій та її усунення права платника податків були поновлені без завершення судового процесу. Оскільки розгляд і вирішення такого позову судом не матиме своїм правовим наслідком відновлення порушеного права платника податків, провадження у справі необхідно закрити на підставі пункту 8 частини першої статті 238 Кодексу адміністративного судочинства України.

Понесені сторонами судові витрати відповідно до частини восьмої статті 139 Кодексу адміністративного судочинства України потрібно залишити за тими ж сторонами, оскільки контролюючий орган не дає приводу для подальшого розгляду справи. За відсутності чіткого правового регулювання розподілу судових витрат у разі закриття провадження на підставі пункту 8 частини першої статті 238 КАС України необхідно керуватися принципом, за яким судові витрати несе та зі сторін, з вини якої виникли такі витрати.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 грудня 2020 року у справі № 1.380.2019.001303 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93471844>.

3. Про застосування заходів процесуального примусу щодо добросовісного користування представником сторони своїми процесуальними правами

Окрема ухвала має на меті усунення виявлених у процесі розгляду адміністративного позову порушень закону та є підставою для розгляду питання щодо відповідальності винних осіб та повинна містити обґрунтування незаконності дій сторони (представника сторони)

10 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу представника Одеської митниці ДФС на окрему ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 19 квітня 2017 року у справі № 509/3882/16-а (провадження № К/9901/22748/18) за позовом до Одеської митниці ДФС про визнання незаконними та скасування постанов про порушення митних правил.

Овідіопольський районний суд Одеської області постановою від 15 листопада 2016 року адміністративний позов задовольнив: визнав незаконними, скасував постанови у справах про порушення митних правил і закрив відповідні провадження. Одеський апеляційний адміністративний суд постановою від 19 квітня 2017 року апеляційну скаргу контролюючого органу задовольнив частково, змінивши мотивувальну частину рішення першої інстанції. Суд апеляційної інстанції також постановив окрему ухвалу, якою звернув увагу Державної фіскальної служби України на порушення закону під час представництва інтересів Одеської митниці ДФС в суді апеляційної інстанції представником Одеської митниці ДФС та зобов'язав повідомити суд про вжиті заходи.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу та скасував окрему ухвалу суду апеляційної інстанції.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Окрема ухвала – це рішення, яким суд реагує на виявлені під час розгляду справи порушення закону, причини й умови, що сприяли вчиненню порушення. Окрема ухвала є формою профілактичного впливу судів на правопорушників.

Окрема ухвала має на меті усунення виявлених у процесі розгляду адміністративного позову порушень закону та є підставою для розгляду питання щодо відповідальності винуватих осіб. Тому окрема ухвала може стосуватись будь-якого суб'єкта владних повноважень, зокрема того, який не бере участі в справі, а щодо розгляду питання про притягнення до відповідальності – осіб, рішення, дії чи бездіяльність яких визнаються протиправними.

Підставою для окремої ухвали є виявлення порушення закону та встановлення причин і умов, що сприяли вчиненню порушення. Таким чином, окрема ухвала може бути постановлена лише, якщо під час саме судового розгляду конкретної справи було встановлене відповідне правопорушення. Суд не здійснює юридичну кваліфікацію правопорушення, хоча може в окремій ухвалі зазначити, елементи

якого складу правопорушення потрібно перевірити (службова недбалість, зловживання владою тощо).

Підставою для постановлення судом окремої ухвали при розгляді цієї справи було порушення представником контролюючого органу положень частини другої статті 49 Кодексу адміністративного судочинства України щодо добросовісного користування представником сторони своїми процесуальними правами, а саме: заява останнього про відкладення розгляду справи.

Оскільки представник контролюючого органу не вчинив дій, що суперечать вимогам Кодексу адміністративного судочинства та/або інших нормативно-правових актів, що могло б свідчити про недобросовісне використання своїх процесуальних прав. Отже, суд апеляційної інстанції не повною мірою встановив обставини справи для постановлення окремої ухвали, що вказує на неправильне застосування апеляційним судом норм процесуального права та передчасне прийняття спірної ухвали.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 грудня 2020 року у справі № 509/3882/16-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93437814>.

4. Про інститут строків в адміністративному процесі

Поважними причинами пропуску строку визнаються лише ті обставини, які були чи об'єктивно є непереборними, тобто не залежать від волевиявлення особи, що звернулась з адміністративним позовом, пов'язані з дійсно істотними обставинами, перешкодами чи труднощами, що унеможливили своєчасне звернення до суду. Такі обставини мають бути підтверджені відповідними та належними доказами

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 23 грудня 2020 року прийняв постанову у справі №360/4485/19 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Національної поліції в Луганській області про стягнення грошового забезпечення за час затримки розрахунку при звільненні. Цією постановою касаційну скаргу Головного управління Національної поліції в Луганській області задоволено частково, рішення судів попередніх інстанцій скасовано, позовну заяву залишено без розгляду.

Суть спору полягала в тому, що при звільненні позивача зі служби в поліції з 26.12.2017 остаточний розрахунок з ним був проведений лише 28.02.2018, тому ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом про стягнення грошового забезпечення за час затримки розрахунку при звільненні.

Ухвалою окружного адміністративного суду від 19.12.2019 у задоволенні клопотання відповідача про залишення позовної заяви з підстав пропуску позивачем строку звернення до суду без розгляду відмовлено, заяву позивача про поважність причин пропуску звернення до суду задоволено, визнано причини пропуску строку звернення до суду поважними та поновлено строк звернення

до суду з позовом до відповідача про стягнення середньоденного грошового забезпечення за час затримки розрахунку при звільненні у цій справі.

Рішенням окружного адміністративного суду від 20.12.2019 позов задоволено, стягнуто з відповідача на користь позивача середнє грошове забезпечення за час затримки розрахунку при звільненні за період з 27.12.2017 по 28.02.2018 в сумі 22 410,24 грн., з відрахуванням законодавчо встановлених податків та зборів.

Постановою апеляційного адміністративного суду від 11.03.2020 змінено постанову в частині стягнення розміру середнього грошового забезпечення за час затримки розрахунку при звільненні. Задовольняючи позовні вимоги частково, суди вказали, що матеріалами справи підтверджено затримку повного розрахунку при звільненні позивача з роботи на протязі 29 робочих днів з 20.09.2018 по 31.10.2018, що в силу статті 117 Кодексу законів про працю України є підставою для відповідальності, тобто виплати працівникові середнього заробітку за весь час затримки по день фактичного розрахунку.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

За правилами частини першої статті 122 КАС України адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого цим Кодексом або іншими законами.

Відповідно до частини третьої статті 122 КАС України для захисту прав, свобод та інтересів особи цим Кодексом та іншими законами можуть встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду, які, якщо не встановлено інше, обчислюються з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

З аналізу зазначених положень процесуального закону слідує, що законодавець виходить не тільки з безпосередньої обізнаності особи про факти порушення її прав, а й об'єктивної можливості цієї особи знати про такі факти.

Для звернення до суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби встановлюється місячний строк (частина п'ята статті 122 цього Кодексу). Отже, КАС України визначено місячний строк звернення до суду у справах щодо проходження публічної служби, а КЗпП України встановлено тримісячний строк.

Як свідчать матеріали справи та встановлено судами попередніх інстанцій, наказом ГУНП в Луганській області від 19.12.2017 № 885 о/с позивача звільнено зі служби в поліції з 26.12.2017. Остаточний розрахунок проведено 28.02.2018. Перебіг строку звернення до суду почався 01.03.2018.

Згідно із поштовим штампом на конверті, позивач звернувся з позовною заявою до відділення поштового зв'язку 11.10.2019, тобто більш ніж через півтора року після остаточного розрахунку. В об'ґрунтування поважності причин пропуску строку звернення до суду позивач вказав, що 30.01.2018 між позивачем та командиром військової частини А 1048 укладено контракт про проходження

військової служби у ЗСУ на три роки. Своєчасне пред'явлення позову стало утрудненим у зв'язку з обумовленою обмеженістю доступу до нормативно-правової бази та оргтехнічним засобам, оскільки службові завдання виконуються за межами населених пунктів у польових умовах. Проте, такі обставини цієї справи у співвідношенні з правовим регулюванням спірних відносин, не є поважною причиною пропуску строку звернення до суду, з огляду на таке.

Законодавче закріплення строків звернення з адміністративним позовом до суду є гарантією стабільності публічно правових відносин, призначенням якої є забезпечення своєчасної реалізації права на звернення до суду, забезпечення стабільної діяльності суб'єктів владних повноважень при здійсненні управлінських функцій, дисциплінування учасників адміністративного судочинства.

Інститут строків в адміністративному процесі сприяє досягненню юридичної визначеності у публічно-правових відносинах, а також стимулює учасників адміністративного процесу добросовісно ставитися до виконання своїх обов'язків. Ці строки обмежують час, протягом якого публічно-правові відносини можуть вважатися спірними. Тому, якщо протягом законодавчо встановлено строку особа не звернулася до суду за вирішенням спору, відповідні відносини набувають ознаки стабільності.

Поважними причинами визнаються лише ті обставини, які були чи об'єктивно є непереборними, тобто не залежать від волевиявлення особи, що звернулася з адміністративним позовом, пов'язані з дійсно істотними обставинами, перешкодами чи труднощами, що унеможливили своєчасне звернення до суду. Такі обставини мають бути підтверджені відповідними та належними доказами. Поняття «особа повинна» слід тлумачити як неможливість незнання, припущення про високу вірогідність дізнатися, а не обов'язок особи дізнатися про порушення своїх прав. Зокрема, особа повинна була дізнатися про порушення своїх прав, якщо: особа знала про обставини прийняття рішення чи вчинення дій і не було перешкод для того, щоб дізнатися про те, яке рішення прийняте або які дії вчинені.

Як свідчать матеріали справи, відповідно до ухвали Луганського окружного адміністративного суду від 27.05.2019 у справі № 360/2138/19, 23.05.2019 позивач звертався до суду з позовом до ГУНП в Луганській області про стягнення винагороди за безпосередню участь в антитерористичній операції. Тому, особиста участь позивача у підписанні та поданні до суду заяв по суті та процесуальних документів у судовому процесі по іншій адміністративній справі протирічить твердженням суду першої та апеляційної інстанцій про обмежений доступ до нормативно-правової бази та оргтехнічним засобам; а також свідчить про те, що вказані обставини, які визнані судом поважними причинами пропуску строку звернення до суду, не є обставинами, які ускладнюють можливість поданим позовної заявою у визначений законом строк, тим більше, що вказані обставини не підтверджені будь-якими доказами.

Таким чином, враховуючи те, що позивачем пропущений встановлений законом строк звернення до суду та належних обґрунтувань обставин та доказів, на підтвердження поважності причин пропуску строку звернення до суду з цим

позовом позивачем не наведено та не доведено, колегія суддів вказала на відсутність поважних причин для поновлення строку звернення до суду та про наявність підстав для залишення позовної заяви без розгляду відповідно до вимог статті 123 КАС України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2020 року у справі № 360/4485/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reestr.court.gov.ua/Review/93749048>.

5. Про розмежування судової юрисдикції

Критеріями розмежування судової юрисдикції, тобто передбаченими законом умовами, за яких певна справа підлягає розгляду за правилами того чи іншого виду судочинства, є суб'єктний склад спірних правовідносин, предмет спору та характер спірних матеріальних правовідносин у їхній сукупності. Також таким критерієм може бути пряма вказівка в законі на вид судочинства, у якому розглядається визначена категорія справ.

Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин.

Водночас приватноправові відносини вирізняються наявністю майнового чи особистого немайнового інтересу учасника. Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу, як правило, майнового, конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели управлінські дії суб'єктів владних повноважень.

Участь у спорі суб'єкта владних повноважень як відповідача, якщо позивач вважає його винним у порушенні прав, не змінює його правового характеру

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 23 грудня 2020 року прийняв постанову у справі №815/6190/16 за позовом ОСОБА_1 до Регіонального сервісного центру МВС в Одеській області, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача: ОСОБА_2, Товариства з обмеженою відповідальністю «Тотус-Авто», ОСОБА_3, про визнання протиправною та скасування перереєстрації транспортних засобів. Цією постановою касаційні скарги ОСОБА_3, Регіонального сервісного центру МВС в Одеській області, ОСОБА_2 та ТОВ «Тотус-Авто» задоволено частково, рішення судів попередніх інстанцій скасовано, провадження у справі закрито. Роз'яснено позивачеві, що розгляд цієї справи віднесено до компетенції суду цивільної юрисдикції.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що за ОСОБА_1 у встановленому законодавством порядку було зареєстровано транспортні засоби марки «LEXUS GX

470» та «LEXUS LX 570» право на управління якими позивач неодноразово передавала іншим особам, не наділяючи їх правом володіння і розпорядження цим рухомим майном. Проте 17.05.2016 з відповіді РСЦ МВС в Одеській області ОСОБА_1 дізналась, що автомобіль марки «LEXUS GX 470» 05 грудня 2015 року був перереєстрований на підставі довідки-рахунку на громадянина ОСОБА_2, а автомобіль марки «LEXUS LX 570» 29.01.2016 на підставі довідки-рахунку перереєстрований на громадянина ОСОБА_3, який в свою чергу реалізував цей транспортний засіб 30.01.2016 іншій особі на підставі договору купівлі-продажу.

Позивач вважав, що перереєстрація вказаних транспортних засобів є незаконною, оскільки треті особи не наділялись правом на перереєстрацію належних їй транспортних засобів та їхню реалізацію, довідок-рахунків позивач не підписувала і не видавала та, як власник рухомого майна, не подавала особисто ніяких заяв на його перереєстрацію, а відповідно до норм законодавства, чинного на момент вчинення дій щодо перереєстрації, - довідка-рахунок не є документом, на підставі якого здійснюється перереєстрація транспортних засобів і не підтверджує право власності.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції позов задоволено, визнано протиправною та скасовано перереєстрацію транспортних засобів позивачки.

Суди попередніх інстанцій, розглядаючи справу по суті заявлених позовних вимог, зазначили про те, що суть спору не полягає у правомірності придбання транспортних засобів. У рамках цього спору суди перевіряли, чи діяв відповідач, як суб'єкт владних повноважень, при здійсненні перереєстрації транспортних засобів відповідно до вимог чинного на той час законодавства, зокрема Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.1998 №1388, і встановивши, що відповідач порушив вимоги цього Порядку, дійшли висновку, що проведена з порушенням законодавства перереєстрація транспортних засобів підлягає скасуванню.

Суди першої та апеляційної інстанцій керувалися тим, що спір у цій справі є публічно-правовим і належить до юрисдикції адміністративних судів, проте Верховний Суд вважає, що такий висновок не ґрунтується на правильному застосуванні норм процесуального права.

Правовий висновок за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Згідно з частиною другою статті 2 КАС України (у редакції, чинній на час вирішення цієї справи судом першої інстанції – до 15.12.2017) до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження.

Пункт 1 частини першої статті 3 КАС України справою адміністративної юрисдикції визнавав публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Відповідно до частини другої статті 4 КАС України юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом установлений інший порядок судового вирішення.

Пунктом 1 частини другої статті 17 КАС України визначено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності. Отже, до компетенції адміністративних судів належать спори фізичних чи юридичних осіб з органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою або службовою особою, предметом яких є перевірка законності рішень, дій чи бездіяльності цих органів (осіб), прийнятих або вчинених ними під час здійснення владних управлінських функцій, крім спорів, для яких законом установлений інший порядок судового вирішення.

Публічно-правовий спір має особливий суб'єктний склад. Участь суб'єкта владних повноважень є обов'язковою ознакою для того, щоб класифікувати спір як публічно-правовий. Проте сама собою участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ототожнювати спір із публічно-правовим і відносити його до справ адміністративної юрисдикції.

Під час визначення предметної юрисдикції справ суди повинні виходити із суті права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлених вимог, характеру спірних правовідносин, змісту та юридичної природи обставин у справі. Отже, критеріями розмежування судової юрисдикції, тобто передбаченими законом умовами, за яких певна справа підлягає розгляду за правилами того чи іншого виду судочинства, є суб'єктний склад спірних правовідносин, предмет спору та характер спірних матеріальних правовідносин у їхній сукупності. Також таким критерієм може бути пряма вказівка в законі на вид судочинства, у якому розглядається визначена категорія справ.

Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин.

Водночас приватноправові відносини вирізняються наявністю майнового чи особистого немайнового інтересу учасника. Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу, як правило, майнового, конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели управлінські дії суб'єктів владних повноважень.

Суд касаційної інстанції виходив з того, що звернення ОСОБА_1 до суду з цим позовом зумовлене необхідністю захисту її майнових прав, а не прав у сфері публічно-правових відносин. Участь суб'єкта владних повноважень як відповідача, якщо позивач вважає його винним у порушенні прав, у спорі не змінює його правового характеру. Якщо порушення своїх прав особа вбачає в наслідках, спричинених рішенням, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, які вона вважає неправомірними, і ці наслідки призвели до виникнення, зміни чи припинення цивільних правовідносин, мають майновий або пов'язаний з реалізацією її майнових або особистих немайнових інтересів характер, то визнання незаконними (протиправними) таких рішень, дій чи бездіяльності є способом захисту цивільних прав та інтересів.

У цій справі скасування перереєстрації транспортних засобів у порядку адміністративного судочинства не дозволяє остаточно вирішити спір і не є достатнім та ефективним захистом порушених прав позивача, тобто не виконується основне завдання судочинства.

За таких обставин Верховний Суд дійшов висновку про те, що цей спір не пов'язаний із захистом прав, свобод чи інтересів позивача у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку РСЦ МВС в Одеській області, а є способом захисту її приватних інтересів, тому спірні правовідносини регулюються нормами цивільного права.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2020 року у справі № 815/6190/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93749501>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за грудень 2020 року/ Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. – Київ, 2021. – 68 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua